

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра Туристичного та готельно-ресторанного бізнесу

Допущено до захисту

Завідувач кафедри

Давиденко І.В.

“ ” 2024 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності 242 Туризм
за освітньою програмою «Економіка та організація туристичної
діяльності»

за темою:

«Стан та перспективи розвитку спортивного туризму в Одеському
регіоні»

Виконавець

студентка факультету міжнародної економіки

Барон Валерія Віктрівна

(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

Науковий керівник

ст. викладач

(науковий ступінь, вчене звання)

Козловський Роман Сергійович

(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

Одеса 2024

АНОТАЦІЯ

Барон В. В. «Стан та перспективи розвитку спортивного туризму в Одеському регіоні»

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра зі спеціальності «242 Туризм» за освітньою програмою «Економіка та організація туристичної діяльності».

Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2024.

У роботі досліджено місце спортивного туризму в оздоровчій рекреації, вивчено матеріальну базу та правила організації спортивного туру.

Охарактеризовані тенденції розвитку спортивного туризму в регіонах України та в Одеській області, проаналізовано рекреаційно-туристичний потенціал Одеського регіону для організації спортивних турів.

Запропоновано застосування світового досвіду у розвитку спортивного туризму, рекомендовано спортивний тур до м. Южне Одеського регіону та інструменти його просування

Ключові слова: спортивний туризм, спортивний тур, організація спортивного туризму, спортивний туризм в Одеському регіоні

ANNOTATION

Baron V. "Current State and Prospects of Development of Sports Tourism in the Odessa Region"

Qualification work for obtaining a bachelor's degree in the specialty "242 Tourism" according to the educational program "Economics and Organization of Tourism Activities".

Odessa National Economic University. – Odessa, 2024.

The paper investigates the role of sports tourism in recreational activities, studies the material base and rules for organizing sports tours.

Trends in the development of sports tourism in the regions of Ukraine and in the Odessa region are characterized, and the recreational-tourist potential of the Odessa region for organizing sports tours is analyzed.

The application of world experience in the development of sports tourism is proposed, a sports tour to the city of Yuzhne in the Odessa region is recommended, along with tools for its promotion. Keywords: sports tourism, sports tour, organization of sports tourism, sports tourism in the Odessa region

Keywords: sports tourism, sports tour, organization of sports tourism, sports tourism in Odessa region.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ СПОРТИВНОГО ТУРИЗМУ.....	7
1.1. Місце спортивного туризму в оздоровчій рекреації.....	7
1.2. Матеріальна база та правила організації спортивного туру.....	16
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ТА РОЗВИТОК СПОРТИВНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ ТА ОДЕСЬКОМУ РЕГІОНІ.....	31
2.1 Тенденції розвитку спортивного туризму в регіонах України та в Одеській області.....	31
2.2. Рекреаційно-туристичний потенціал Одеського регіону для організації спортивних турів	53
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ СПОРТИВНОГО ТУРИЗМУ В ОДЕСЬКОМУ РЕГІОНІ.....	62
3.1. Застосування світового досвіду у розвитку спортивного туризму	62
3.2. Рекомендований спортивний тур до м. Южне Одеського регіону та інструменти його просування.....	67
ВИСНОВКИ.....	76
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	78

ВСТУП

Актуальність дослідження. Тема розвитку спортивного туризму в Одеському регіоні є дуже актуальною, оскільки спортивний туризм в останні роки набув значного попиту серед активних та здорових способів проведення відпочинку. Одеський регіон, зі своїм унікальним природним потенціалом, багатою історією і культурним спадком, має великий потенціал для розвитку спортивного туризму.

Одеський регіон розташований на узбережжі Чорного моря, що відкриває широкі можливості для водних видів спорту, таких як віндсерфінг, кайтсерфінг, веслування, яхтинг тощо. Крім того, в околицях Одеси та в самих міських межах є багато спортивних комплексів, стадіонів, спортивних майданчиків, які можуть бути використані для проведення різноманітних спортивних змагань та заходів. Також варто зазначити розвиток спортивного туризму в контексті організації спортивних заходів, таких як марафони, змагання зі спортивного орієнтування, веломаршрути, туристичні змагання тощо. Це може стати стимулом для розвитку інфраструктури та підвищення зацікавленості місцевого населення у здоровому способі життя. Успішний розвиток спортивного туризму в Одеському регіоні потребує комплексного підходу, який включатиме в себе покращення інфраструктури, рекламу і просування туристичних маршрутів та подій, співпрацю з місцевими громадськими організаціями та підтримку від держави. Враховуючи потенціал Одеського регіону та попит на активний відпочинок, можна очікувати позитивного розвитку спортивного туризму в майбутньому.

Метою дослідження є дослідження стану та визначення перспектив розвитку спортивного туризму в Одеському регіоні.

Досягнення поставленої мети обумовило необхідність вирішення наступних завдань:

- дослідити місце спортивного туризму в оздоровчій рекреації;
- вивчити матеріальну базу та правила організації спортивного туру;

- проаналізувати тенденції розвитку спортивного туризму в регіонах України та в Одеській області;
- охарактеризувати рекреаційно-туристичний потенціал Одеського регіону для організації спортивних турів;
- запропонувати застосування світового досвіду у розвитку спортивного туризму;
- рекомендувати спортивний тур до м. Южне Одеського регіону та інструменти його просування

Об'єктом дослідження є процес удосконалення розвитку спортивного туризму в Одеському регіоні.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних та практичних питань перспектив розвитку спортивного туризму в Одеському регіоні.

Методи дослідження. Для досягнення цілей дослідження використовувався широкий спектр наукових методів. Зокрема, застосовувалася методологія системного підходу для аналізу спортивної діяльності як складової курортно-рекреаційного туризму, а також проведено класифікацію різновидів спортивного туризму. Шляхом хронологічного аналізу прослідковано етапи та фактори, що впливали на розвиток спортивного туризму у світі. Застосовуючи методи аналізу, синтезу та порівняння, визначено основні напрями удосконалення спортивного туризму в Україні та Одеській області.

Теоретична та методологічна основа дослідження базується на наукових працях провідних українських та зарубіжних вчених, таких як Галасюк С.С., Герасименко В.Г., Нездоймінов С.Г., Конох А., Масляк П., Іванова Н., Шматько Л., а також на законодавчих та нормативних актах України, методиках Всесвітньої туристичної організації, інструкціях, що регламентують діяльність суб'єктів господарювання, а також на довідково-інформаційних виданнях і статистичних даних. Окремі результати дослідження були представлені у тезах на тему «Особливості організації спортивного туризму», опублікованих у науковому збірнику «Туристичний

та готельно-ресторанний бізнес: світовий досвід та перспективи розвитку для України» 12 квітня 2023 року, міжнародної науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти.

Структура і обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (40 найменувань). Загальний обсяг кваліфікаційної роботи становить 81 сторінки комп'ютерного тексту. Робота містить 19 таблиць, 3 рисунків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ СПОРТИВНОГО ТУРИЗМУ

1.1. Місце спортивного туризму в оздоровчій рекреації

Спортивно-рекреаційний туризм включає в себе різноманітні форми активного відпочинку, спрямовані на покращення фізичного та психічного стану людини. Основними функціями такого туризму є не лише відпочинок, але й оздоровлення.

Природні способи активного пересування, такі як ходьба, гребля, велосипедна їзда, лижний спорт і т.д., є основою спортивно-рекреаційного туризму. Ці види активності дозволяють людині не лише насолоджуватися природою та красою місцевості, але й покращують її фізичне здоров'я. Наприклад, ходьба або велосипедна їзда сприяє кращому кровообігу та підтримці здоров'я серця, а лижний спорт зміцнює м'язи та покращує координацію рухів. Такі види активного відпочинку також сприяють психічному розслабленню та відновленню емоційного стану, що також важливо для збереження загального здоров'я та добробуту людини. Тому спортивно-рекреаційний туризм є важливою складовою здорового способу життя.

Спортивний туризм є дієвим способом задоволення рекреаційних потреб сучасного туриста. Він не лише надає можливість активно провести час на свіжому повітрі, а й дає можливість туристам поглибити свої знання про природу, культуру та історію відвідуваних місць. Кожен вид спортивно-рекреаційного туризму — пішохідний, водний, велосипедний, лижний, кінний — має свої особливості та дозволяє отримати новий досвід і враження. Наприклад, під час пішохідних подорожей туристи можуть досліджувати різноманітні ландшафти, вивчати флору та фауну регіону, а також спілкуватися з місцевими жителями, що дозволяє поглибити знання про культуру та традиції місцевого населення.

У свою чергу, водний туризм може дати можливість дослідити водні шляхи, відвідати недоступні для інших видів транспорту місця, а також зануритися у водний спосіб життя місцевого населення. Таким чином, спортивний туризм не лише задовольняє потреби в активному відпочинку, а й сприяє пізнанню та розвитку особистості через нові враження, знання та вміння.

Сучасний туристичний ринок динамічно розвивається, і це призводить до появи нових видів туризму. Тут є кілька ключових підходів до класифікації туризму:

1. За метою подорожі:

- рекреаційний туризм: подорожі для відпочинку і відновлення сил;
- культурний туризм: подорожі з метою вивчення культури, історії та мистецтва;
- пригодницький туризм: активні види відпочинку, такі як альпінізм, рафтинг, скелелазіння тощо;
- медичний туризм: подорожі з медичними цілями, такими як лікування, відновлення або косметичні процедури.

2. За формою організації:

- масовий туризм: подорожі, організовані для великої кількості туристів, часто за допомогою туроператорів;
- індивідуальний туризм: подорожі, сплановані та виконані самостійно без участі туроператорів;
- ексклюзивний туризм: розкішні подорожі, що надаються для вибагливих клієнтів, з високим рівнем сервісу та персоналізацією.

3. За територією подорожі:

- внутрішній туризм: подорожі в межах країни або регіону проживання;
- міжнародний туризм: подорожі за межі країни проживання.

4. За типом активностей:

- гастрономічний туризм: подорожі для вивчення та споживання місцевої кухні та страв;

- екологічний туризм: подорожі з метою збереження та дослідження природних екосистем;
- спортивний туризм: подорожі для заняття спортом або відвідання спортивних подій.

Ці підходи дають можливість розуміти різноманітність сучасного туризму і сприяють розвитку інноваційних туристичних продуктів, що задовольняють потреби різних сегментів ринку.

Спортивний туризм спрямований на спортивне удосконалення в подоланні природних перешкод. Це включає в себе не лише фізичну підготовку, а й розвиток навичок орієнтування, вміння виявляти самостійність та ініціативу, а також знання про безпеку в горах, лісах, водоймах та інших природних середовищах. Участь у спортивних туристичних заходах сприяє збагаченню досвіду та формуванню командного духу, оскільки часто вимагає спільних зусиль для досягнення цілей та подолання труднощів маршруту. Крім того, ця діяльність сприяє розвитку здорового способу життя та підтримує інтерес до природи та активного відпочинку.

Спортивні походи можуть бути важливою частиною досягнення спортивних цілей, особливо в тих дисциплінах, де велике значення має виносливість, міцність та навички виживання. Участь у таких походах може відбуватися як самостійно, так і в складі команди. Подорожі, які включають в себе природні перешкоди, такі як гори, ліси, водойми тощо, дозволяють спортсменам перевірити свої здібності та вміння, а також розвивати нові навички. Спортивні походи можуть бути класифіковані за різними критеріями, такими як тривалість, складність маршруту, погодні умови та інші. Учасники можуть отримувати різні спортивні розряди або відзнаки в залежності від успішності їхніх виступів та досягнень під час таких походів. Такі відзнаки можуть використовуватися як мотивація для подальших зусиль та досягнень у спорті.

Туристичні походи часто класифікуються за кількома критеріями, такими як тривалість, складність маршруту, специфіка обладнання тощо. Ось короткий огляд кожного типу:

- походи вихідного дня: це короткі екскурсії або прогулянки, які зазвичай тривають від кількох годин до одного дня. Вони часто спрямовані на легкі маршрути і зазвичай не потребують спеціального обладнання;

- походи 1-3 ступенів складності: ці походи зазвичай тривають від кількох днів до кількох тижнів і можуть бути різного рівня складності. Ступінь складності може визначатися такими факторами, як висота, тип маршруту, погодні умови та інші фактори;

- категорійні походи 1-6 категорій складності: ця система класифікації може варіюватися залежно від країни чи організації, але зазвичай вона використовується для більш складних та вимогливих походів. Вона може охоплювати такі аспекти, як технічна складність, висота, погодні умови, відстань тощо;

- легка хода: це форма пішохідного туризму, яка передбачає прогулянки або короткі походи на легких маршрутах. Вони можуть тривати від кількох годин до декількох днів і зазвичай не вимагають спеціального обладнання чи великого досвіду;

- бекпекерство: це форма подорожей, коли турист переносить усе необхідне спорядження на спині, включаючи харчі, намет, спальний мішок тощо. Бекпекерство може бути різного рівня складності, від легких одноденних походів до тривалих подорожей на віддалені території.

Ці класифікації допомагають туристам обрати відповідний маршрут, враховуючи їхні здібності, досвід та фізичну підготовку.

Проведення пішохідних туристських спортивних походів у регіонах з рівнинним рельєфом і мінімальними природними перешкодами є можливим у будь-яких частинах України, де такі умови існують. Такі регіони можуть включати деякі частини Полісся, Причорномор'я, Придніпров'я та інші. Такі місцевості можуть бути ідеальними для організації спортивних маршрутів з

низькою складністю, що відповідає початківцям і людям з обмеженим досвідом у туризмі. Однак варто пам'ятати про необхідність безпеки та враховувати всі можливі ризики, пов'язані з маршрутом, навіть у таких малопересічних регіонах.

У більшості регіонів України можна проводити спортивні походи до I категорії складності включно через їх рівнинний рельєф та відсутність істотних природних перешкод. Однак, для походів II та III категорії, які вимагають більшої підготовки та врахування складніших умов, найбільш відповідними місцями є Українські Карпати. Погодні умови дозволяють здійснювати пішохідні мандрівки у рівнинних районах України з березня по листопад. Проте, за сприятливих умов, такі походи можна проводити протягом всього року, враховуючи відповідні заходи безпеки та підготовки до зміни погодних умов.

Водний туризм охоплює подорожі та відпочинок на воді, зазвичай по річках, озерах, а також інших водоймах. Це може включати в себе користування різноманітними видами туристичних суден, таких як байдарки, каяки, надувні човни, катамарани, плоти, каное або навіть парусні судна. Однак важливою характеристикою водного туризму є відсутність двигунів, що означає, що переміщення здійснюється за допомогою людської сили, наприклад, веслами, або за допомогою природних сил, наприклад, вітру (для парусних суден).

Україна, з її великою кількістю річок, озер, водосховищ та доступом до двох морів, має великий потенціал для розвитку водного туризму. Підземні водні шляхи в печерах, що частково досліджені, додають унікальності та загадковості цій галузі. Різноманіття рельєфу та кліматичні особливості різних регіонів створюють різноманітні умови для подорожей. Українські річки, такі як Дніпро, Дністер, Південний Буг та інші, відкривають безмежні можливості для водних мандрівок. Особливо важливим є їхнє сполучення з Європою через річку Дунай та його притоки, включаючи Віслу. Розвиток інфраструктури для водного туризму, такий як обладнання водних

маршрутів, створення баз відпочинку та сервісних послуг, може стимулювати розвиток туризму в регіоні та сприяти економічному зростанню.

Річки України поділяються на три основні групи з урахуванням їх природних умов для організації водного туризму. Ця класифікація враховує різноманітні аспекти, такі як нахил русла, сезонний режим, особливості течії, наявність природних перешкод і складність їх подолання.

Перша група - річки низовин, які відзначаються звичайною рівниною русла та мінімальними природними перешкодами. Вони зазвичай мають м'яку течію та достатню глибину, що робить їх привабливими для початківців водного туризму або для спокійних плавань на каяках та каное.

Друга група - річки височин, що характеризуються середньою складністю. Вони можуть мати більш швидку течію, деякі природні перешкоди, такі як пороги або обвалені дерева, а також періодично змінювану глибину. Ці річки часто використовуються для середньої і високої рівня водного туризму, де досвід та технічні навички важливі.

Третя група - річки гірських районів, які вважаються найбільш складними для водного туризму. Вони мають швидку течію, значну варіацію глибини, численні природні перешкоди, такі як глибокі яри та пороги, а також можуть бути вразливі до погодних умов. Водний туризм на цих річках вимагає високого рівня досвіду, навичок та обладнання, і він зазвичай привертає досвідчених спортсменів та екстремальних любителів.

Річки Карпат, належать до третьої групи гірських річок, і є популярними серед туристів. Серед найбільш освоєних туристами правих притоків Дністра можна відзначити Черемош, Білий Черемош, Чорний Черемош, Стрий у Передкарпатті та Тиса з її притоками на Закарпатті. Завдяки розвитку техніки водного туризму та збільшенню масштабів цієї діяльності, все більше людей освоюють притоки Черемошу, такі як Бистрець, Пробійна, верхів'я Пруту, а також приток Стрия.

Плавання по Карпатських річках здійснюється на катамаранах, байдарках та плотах. Також можливе відновлення інтересу до мистецтва плотогонів, яке тепер переважно використовується з туристичною метою.

Велосипедний туризм - це форма активного відпочинку, яка передбачає подорожі на велосипедах через різні території. Основною особливістю велосипедного туризму є те, що велосипедист самостійно проймає відстань, використовуючи для цього мускульну силу. Такі подорожі можуть мати різну тривалість і пролягати як по дорогах, так і поза ними.

У велосипедних турах на досить значні відстані учасники можуть обирати маршрути, які пролягають через різні природні території, такі як гори, ліси, озера чи моря. Деякі з цих маршрутів можуть бути прив'язані до дорожньої сітки, але у складних велопоходах може використовуватися бездоріжжя. Бездоріжжя велосипедних маршрутів може включати в себе проходження через ліси, поля, гірські стежки або інші місцевості, де відсутні асфальтовані чи тверді дороги. Це може вимагати від учасників велопоходу більшого фізичного зусилля та навичок керування велосипедом в умовах непрохідного рельєфу та перешкод. Такі маршрути приваблюють велосипедистів, які шукають виклику та незабутні враження від природи.

Велосипедний туризм відрізняється деякими особливостями порівняно з іншими видами туризму, такими як пішохідний туризм чи автомобільний туризм. (табл.. 1.1.)

Таблиця 1.1.

Особливості велосипедного туризму

Характерна риса	Опис
Інтенсивність руху	Велосипедист зазвичай подолає більшу відстань за день, ніж пішохідний турист, завдяки швидкості, з якою може подорожувати на велосипеді.
Швидкість переміщення	Швидкість велосипеда дозволяє велотуристу здолати довші відстані за короткий час, що розширює діапазон місць, які він може відвідати за відведений період.
Ближність до природи і місцевих мешканців:	Велосипедний турист має можливість більш активно сприймати природу та місцеву культуру через те, що він/вона рухається на відкритій місцевості, а не в кабіні автомобіля чи автобуса.

продовження таблиці 1.1.	
Підвищена фізична активність:	Велосипедний туризм часто вимагає від велосипедиста фізичного зусилля, що може бути важливим аспектом для тих, хто шукає активний відпочинок. Легкість доступу до важкодоступних місць: Велосипед може пройти через вузькі стежки, які недоступні для автомобілів, дозволяючи велотуристам досліджувати природні місця та околиці, куди іншим транспортним засобам важко потрапити.
Екологічність	Велосипед є екологічно чистим видом транспорту, тому велосипедний туризм сприяє зменшенню викидів CO ₂ та інших забруднюючих речовин.

Джерело: [18]

Велосипедний туризм може надати унікальний досвід подорожей, змішуючи фізичну активність з можливістю досліджувати нові місця та культури. Велосипедисти, незалежно від того, чи подорожують вони індивідуально чи в групі, повинні дотримуватися правил дорожнього руху. Це включає в себе знання та дотримання правил проїзду на дорозі, сигналізування про свої маневри, дотримання швидкісних обмежень і усіх інших правил, призначених для забезпечення безпеки учасників дорожнього руху. Важливо, щоб велосипедисти розуміли свої обов'язки та брали на себе відповідальність за свої дії на дорозі, щоб уникнути небезпеки для себе та інших учасників руху.

Велосипедні подорожі дійсно можуть бути захоплюючим та незабутнім видом активного відпочинку. Вони дозволяють насолоджуватися природою, відкривати нові місця та отримувати неповторні враження від кожного маневру педалей. Кожна область України має свою унікальну привабливість для велосипедистів. Наприклад, Карпати вражають гірськими ландшафтами, панорамними видами та неперевершеними маршрутами, які підходять як для початківців, так і для досвідчених велосипедистів. Чорноморське узбережжя пропонує приємний морський клімат і чудові маршрути вздовж узбережжя або в горах. Українські степи та ліси також мають свій шарм. Тут ви можете відчути спокій та гармонію з природою, подолавши мальовничі маршрути через ліси та поля.

Одним із найбільш цікавих місць для велоподорожей є Кримський півострів. Тут ви зможете насолоджуватися гірськими дорогами, дикий пейзажем та мальовничими пляжами. Незалежно від області, в Україні є маршрути на будь-який смак та складність, що зробить велоподорож незабутньою та захоплюючою.

Отже, спортивно-рекреаційний туризм включає в себе широкий спектр завдань, серед яких основними можна виділити наступні:

- гармонійний фізичний розвиток людини: спортивно-рекреаційний туризм надає можливість використовувати різноманітні види активностей для розвитку різних груп м'язів та покращення координації рухів;

- зміцнення здоров'я та попередження захворювань: активний спосіб життя, який включає в себе регулярні фізичні вправи та подорожі, сприяє загальному покращенню здоров'я та зниженню ризику розвитку різних захворювань;

- забезпечення повноцінного відпочинку людей різного віку та професій: спортивно-рекреаційний туризм дозволяє людям відпочивати та розважатися, виходячи за межі звичайного середовища, що сприяє психологічному розслабленню та відновленню сил;

- підтримання високої працездатності: регулярні фізичні навантаження та активний спосіб життя, характерні для спортивно-рекреаційного туризму, допомагають підтримувати високий рівень енергії та працездатності;

- досягнення активного творчого довголіття: спортивні та рекреаційні заняття сприяють загальному покращенню якості життя, підвищенню життєвого тону та задоволення від життя, що сприяє досягненню активного творчого довголіття.

1.2. Матеріальна база та правила організації спортивного туру

Кожен вид спортивного туризму має свої характеристики і особливості. Розглянемо деякі з них:

- пішохідний туризм: подорожі пішки, часто в природних областях або на віддалених територіях. Вони можуть включати денні походи або тривалі туристичні маршрути з переносом спорядження. Пішохідний туризм може включати хід по лісах, горах, пустелях тощо;

- гірський туризм: включає в себе активності, які відбуваються в гірських регіонах. Це може бути альпінізм, скелелазіння, альпінізм на снігу та льодовиках, а також хайкінг по гірських стежках;

- лижний туризм: включає в себе подорожі на лижах в зимових умовах. Це може бути лижний туризм у гірських районах, лижний біг по хребтах, а також лижний туризм в лісах та на хвойних масивах;

- водний туризм: включає в себе подорожі на воді. Це може бути каякінг, каное, веслування на байдарках, плавання, водний туризм на велосипедах (водний байкінг) та інші види активності на воді;

- Велосипедний туризм: включає в себе подорожі на велосипедах. Це може бути крос-кантрі, шосейний велосипедний туризм, велосипедні тури по гірських маршрутах, велосипедні тури зі спорядженням та інші.

Кожен з цих видів туризму має свої власні вимоги до фізичної підготовки, навичок та обладнання, а також надає можливість людям насолоджуватися різноманітністю природних ландшафтів та спортивних викликів.

Серед цих різновидів туризму виокремлюється гірський туризм, який можна розглядати як варіант пішохідного туризму, але також його можна віднести до альпінізму. У високогірних районах природні умови та перешкоди створюють унікальні виклики для гірських туристів, які відмінні від інших форм туризму. Це вимагає від туристів широкого спектру спеціального спорядження, використання специфічних технічних прийомів та тактики, а також необхідності висотної акліматизації.

Пішохідний і гірський туризм дійсно мають певні спільні риси, але також відрізняються в певних аспектах. Давай розглянемо деякі з них (табл.1.2):

Таблиця 1.2.

Спільні та відмінні риси пішохідного та гірського туризму

Спільні риси пішохідного та гірського туризму	Відмінні риси пішохідного та гірського туризму
Фізична активність: Як в пішохідному, так і в гірському туризмі люди зазвичай проводять час на свіжому повітрі, рухаючись пішки. Це передбачає фізичну активність, що може включати ходьбу, підйоми та спуски по нерівним місцевостям.	Територія та умови: Пішохідний туризм може відбуватися як у гірських районах, так і на пласкій місцевості. Гірський туризм, з іншого боку, зазвичай вимагає більшої фізичної підготовки та розрахований на подолання складних гірських маршрутів та пересування в умовах високогір'я.
Природне середовище: Обидва види туризму зазвичай відбуваються в природних областях, таких як гори, ліси, озера та річки. Це дає людям можливість насолоджуватися красою природи, спостерігати дикі тварини та досліджувати різноманітні екосистеми.	Необхідне обладнання: Для гірського туризму зазвичай потрібне спеціальне обладнання, таке як альпіністське спорядження (лінії, карабіни, мотузки тощо), гірські взуття, каски та інше. У пішохідному туризмі це може не бути настільки необхідно.
Екологічна свідомість: Через те, що обидва види туризму проводяться в природному середовищі, вони часто асоціюються з екологічною свідомістю. Люди, які займаються цими видами туризму, зазвичай стежать за тим, щоб не залишати сміття, дотримуватися правил охорони природи та мінімізувати свій вплив на навколишнє середовище.	Ризики та безпека: Гірський туризм може бути пов'язаний із значно більшими ризиками, такими як сходження льодовиків, падіння каміння, або небезпека альпінізму. У пішохідному туризмі, хоча також є ризики, вони часто менші і менш драматичні.

Джерело: складено автором на основі [5]

Отже, хоча пішохідний та гірський туризм мають певні спільні риси, такі як активний відпочинок в природному середовищі, вони також відрізняються в аспектах території, обладнання та ризиків.

Найпростіші перешкоди, що зустрічаються у пішохідних походах у рівнинних районах, включають схили пагорбів, ярі, балки, урочища з густим лісом, піщані ділянки без стійкої підстилки, болота, малинки, та річки. У гірських районах, де висота помірна або велика, можуть додаватися ділянки перевалів із середньою крутизною, вкриті травою, осипні та засніжені.

У рівнинних районах водні перешкоди, як правило, не великі, але можуть мати швидку течію. У гірських місцевостях, де річки та струмки частіше зустрічаються, вони можуть бути ще більш швидкими та неспростовними. Тому технічні прийоми влаштування переправ через такі водні перешкоди можуть бути складнішими, оскільки потрібно враховувати швидкість течії та інші особливості гірського рельєфу.

У високогірних районах пішохідні походи можуть стикатися з крутими схилами, різноманітними осипами каміння, моренними утвореннями, скельними відслоненнями, фірновими схилами, льодовиками, стрімкими та холодними гірськими річками та іншими перешкодами. Для подолання цих викликів необхідні навички використання технічних прийомів, вміння транспортувати постраждалих, а також володіння методами самостраховки та використання зовнішньої страховки. До них відносяться:

- рух по крутим схилам з використанням ефективної техніки ходьби, правильне ставлення ніг та опора на альпеншток;
- долаття невеликих перешкод, таких як великі камені та повалені дерева;
- проходження через лісові зарості, завали та обвалені дерева;
- пересування по трав'янистих, вкритих снігом або осипними крутими схилами з врахуванням підйому, траверсу та спуску;
- прогресування через болота за допомогою жердин та крокування в парі для безпеки;
- організація перетину водних перешкод шляхом переходу через брід при самостраховці або зі страховкою від партнера, а також будівництво примітивних мостів та переправ;
- вивчення навичок вузлів та підв'язування необхідного обладнання;
- освоєння навичок безпечного пересування на сніжних та обледенілих схилах з використанням власного забезпечення та техніки самозупинки;

- вчителювання методів спуску та підйому по вертикалі за допомогою зовнішньої страховки;
- навчання взаємної підтримки та страховки при руху в групах від 2 до 4 осіб;
- навички організації транспортування постраждалих за допомогою саморобних нош або страхувальних поясів;
- вміння виконувати рятувальні операції у гірських умовах та інші пов'язані навички.

У гірському туризмі, особливо якщо йдеться про альпінізм або високогір'я, спеціальне альпіністське спорядження є обов'язковим. Це включає в себе такі речі, як:

- карабіни: вони використовуються для з'єднання ваших ліній, щоб забезпечити безпеку на висоті;
- петлі і стопори: використовуються для створення точок підвішування, або для стабілізації на крутих ділянках;
- велосипеди та блокатори: використовуються для забезпечення безпеки під час спуску;
- шолом: захищає голову від обвалів каменів чи криги;
- канати: використовуються для страхування та забезпечення безпеки під час підйому або спуску;
- самоблокатори і тремпелі: вони використовуються для забезпечення безпеки під час підйому по крутих ділянках;
- льодові кріплення: для безпечного руху по льодовику;
- лавинне спорядження: зокрема, лавинний біпер, лопата і сондаж, які можуть знадобитися для пошуку та рятування в разі лавини;
- одяг і взуття: спеціальний одяг та взуття забезпечують захист від елементів та допомагають у збереженні тепла;

Ці предмети допомагають забезпечити безпеку та ефективність під час альпіністських виходів у гори. Без їх належного використання ризик нещасних випадків значно зростає.

У спорядженні гірського туриста дійсно важливо мати відповідний екіпірувальний засіб, який забезпечить безпеку та комфорт під час мандрівки в горах. Проте, обов'язковість наявності певного типу черевиків, каски або окулярів може залежати від конкретних умов маршруту та індивідуальних уподобань. Відповідність взуття залежить від маршруту та умов туристичної поїздки. Хоча взуття з підошвою Vibram часто використовується через свою високу якість та стійкість до різних умов, існують і інші варіанти, які можуть бути адекватними, зокрема, трекінгові черевики з іншими типами підошви. Використання каски рекомендується для безпеки під час альпінізму, скелелазіння та інших активностей, де існує ризик падіння каменів чи обвалу. Однак, у звичайних гірських походах вона може бути необов'язковою, за винятком деяких екстремальних маршрутів. Темні окуляри (або з високим ступенем захисту від ультрафіолетового випромінювання) можуть бути корисними на сонці, особливо в гірській місцевості, де сонячне випромінювання може бути дуже сильним. Однак вони не завжди є обов'язковим елементом особистого спорядження.

Крім цього, інші предмети, такі як рюкзак, одяг відповідного шарування, компас, карта, аптечка першої допомоги та інші засоби навігації і безпеки, також є важливими складовими спорядження гірського туриста. Рекомендації стосовно спорядження можуть відрізнятися залежно від конкретної місії та умов на маршруті, тому важливо завжди адаптувати своє спорядження до конкретних потреб та обставин.

Туристичні примуси є зручним та ефективним засобом для готування їжі на безлісних ділянках, особливо для тих, хто подорожує пішки або на велосипеді, де важливо зберігати максимальну легкість та компактність обладнання. Проте, якщо турист подорожує з автомобілем або на великій відстані відносно машини, газові горілки можуть бути більш зручним варіантом. Вони забезпечують швидке і ефективне приготування їжі, а також дозволяють контролювати температуру краще, що може бути важливим для деяких страв. Щодо автоклавів, вони можуть бути корисними для

приготування їжі на значній висоті, де кипіння води відбувається при нижчій температурі. Використання автоклавів дозволяє ефективно використовувати паливо і скорочувати час приготування, що робить їх привабливим варіантом для довгих подорожей або експедицій.

Правильне планування та обізнаність у виборі продуктів дуже важливі, особливо коли ви в горах або в будь-яких інших віддалених місцях, де доступ до продуктів може бути обмеженим. Ось кілька порад щодо відповідального підходу до вибору продуктів:

- Енергетична цінність: необхідно обирати продукти, які мають високу енергетичну цінність, оскільки може бути потреба в додатковій енергії під час активного відпочинку або в спортивних заходах;

- збалансований раціон: необхідно забезпечити раціон, який включає різноманітні продукти, що містять білки, вуглеводи, жири, вітаміни та мінерали;

- легкість переноски: необхідно обирати продукти, які легко транспортувати та зберігати, щоб не навантажуватись зайвою вагою або об'ємом;

- довготривалість: необхідно підбирати продукти, які мають тривалий термін придатності та не псуються швидко;

- зручність приготування: необхідно віддавати перевагу продуктам, які легко готуються та не вимагають складних кулінарних навичок або спеціального обладнання;

- гідратація: не треба забувати також про воду та засоби для її очищення, оскільки гідратація є надзвичайно важливою в гірських умовах.

Треба звертати увагу на особливості маршруту, тривалість відправлення та особисті дієтологічні потреби, щоб забезпечити належне харчування під час відпочинку в горах.

Дотримання водно-сольового режиму є надзвичайно важливим під час походу або будь-яких інших активних видів діяльності. Особливо це стосується ситуацій зі значними фізичними навантаженнями, підвищеною

температурою та сонячною радіацією. Організм людини під час активної діяльності швидко втрачає рідину через пот, а також через дихання. Це може призвести до дегідратації, що має серйозні наслідки для здоров'я, такі як зневоднення, недостатнє функціонування нирок та серця, зменшення концентрації та реакції, та навіть тепловий удар. Щоб запобігти дегідратації, важливо:

- пити достатню кількість води: рекомендується пити воду регулярно, не чекаючи на відчуття спраги. Це допоможе підтримувати водний баланс організму;

- вживання електролітів: під час інтенсивного потовиділення, організм втрачає не лише воду, а й електроліти (наприклад, натрій, калій, магній). Їх необхідно поповнювати через споживання спеціальних напоїв або їжі, багатой на ці мінерали;

- уникати алкоголю та кави: ці напої можуть призвести до дегідратації, тому варто уникати їх або споживати з обережністю;

- підтримувати належний рівень вологості шкіри: одяг, який дозволяє шкірі "дихати", та використання засобів для захисту від сонця допоможуть запобігти втраті вологи.

Всі ці заходи допоможуть зберегти водно-сольовий баланс організму під час походу і підтримати оптимальний рівень фізичного та психічного здоров'я.

Специфічною особливістю гірського туризму є те, що робочий день туриста починається о 4-5 годині ранку в умовах високогір'я і низьких температур. У ці години в горах найменша ймовірність сходу лавин, каменепадів та інших небезпечних природних процесів, у річках і струмках найменший рівень води, на сонячних схилах не так спекотно. Це має кілька переваг, зокрема, зменшення ризику небезпечних природних явищ, таких як лавини та обвали, а також забезпечує більш комфортні умови для переходів через водойми та активного відпочинку під час підйому на вершину. Однак такий розпорядок дня вимагає підготовки та адаптації організму до ранкових

підйомів, а також дотримання відповідних заходів безпеки для уникнення небезпеки під час ранкових екскурсій в гори.

Гірський туризм дійсно вимагає від учасників групи великої уваги до колективної діяльності та співпраці. Ось кілька ключових аспектів, які слід враховувати при плануванні та виконанні гірських походів. Перед виходом на маршрут важливо провести збори з учасниками групи для обговорення маршруту, планування маршруту, розподілу обов'язків, визначення основних правил поведінки та безпеки. Усі учасники повинні мати достатні знання та навички, щоб безпечно вести себе в гірських умовах. Це включає вміння орієнтуватися на місцевості, навички першої допомоги, вміння користуватися гірським спорядженням та інше. Важливо підтримувати відкрите та ефективне спілкування в групі. Усі учасники повинні бути вмілими слухачами та активними співрозмовниками, щоб вчасно обмінюватися інформацією та реагувати на зміни у ситуації.

Група повинна бути готовою допомагати одне одному в разі потреби. Це може включати підтримку під час підйому, допомогу в разі травми або втрати, розподіл вантажу та інше. Кожен учасник повинен бути свідомим своєї відповідальності за безпеку всієї групи. Це означає дотримання правил безпеки, допомогу іншим у складних ситуаціях та взаємодію з лідером групи. Загалом, успіх гірського походу значною мірою залежить від злагоджених дій та взаємодії всіх учасників групи.

Підготовка до походу у групі може бути значно покращена завдяки участі в змаганнях з техніки туризму або спеціальних тренінгах. Ці заходи не лише забезпечують підвищення рівня підготовки учасників, а й сприяють згуртуванню колективу. Під час тренувань та змагань учасники мають можливість краще познайомитися між собою, побудувати довіру та підтримку в команді. Взаємодія під час таких подій є ключовою, оскільки вона вимагає ефективного спілкування, розподілу обов'язків та спільної роботи. Участь у змаганнях також допомагає вдосконалити технічні навички кожного учасника, що включає в себе підготовку спорядження, навігаційні

вміння, використання вогню та інші навички, необхідні для успішного виходу в похід.

Крім того, участь у тренуваннях і змаганнях допомагає розвивати стресостійкість та здатність швидко приймати рішення в умовах обмежених ресурсів. Перемога в змаганнях або досягнення певних цілей під час тренувань піднімає моральний дух групи та підвищує загальну мотивацію досягти успіху під час майбутнього походу. Отже, підготовка до походу через участь у змаганнях та тренуваннях є ефективним способом забезпечити якісну підготовку групи, підвищити її згуртованість та розвинути необхідні навички для успішного проведення подорожі. Ще одним дуже популярним різновидом спортивного туризму є лижний туризм. Лижний туризм - це вид спортивного туризму, при якому учасники використовують лижі для пересування. Цей вид туризму часто відбувається в зимовий період, коли є достатньо снігу і температура нижче 0°C. Лижні походи можуть проходити як в гірських регіонах, так і в лісах або на рівнинних місцевостях з відповідними умовами для лижного спорту.

Учасники лижних походів зазвичай мають спеціальні навички та обладнання для безпечного пересування в умовах снігу та холоду. Вони можуть використовувати спеціальні лижі для туризму, які відрізняються від лиж для гонок або фрістайлу. Лижний туризм може бути як індивідуальним, так і груповим видом активного відпочинку. Він дозволяє людям насолоджуватися красою зимового пейзажу, відчувати пригоди та розвивати фізичну силу та витривалість під час подорожей на лижах.

Для участі в зимових подорожах, зокрема на лижах, дуже важливо мати певні характеристики і навички. Ось деякі з них:

- Переносимість холоду. Здатність терпіти низькі температури без значного дискомфорту або небезпеки для здоров'я. Це може включати навички одягу відповідно до погодних умов, використання спеціального одягу і екіпірування;

- Фізична підготовка. Лижники повинні мати достатню фізичну підготовку для подолання великих відстаней і працювати в умовах зниженого тиску кисню, характерних для гірських регіонів;
- Технічні навички. Навички керування лижами, зупинки, спуску, підйому та інші технічні аспекти, пов'язані з катанням на лижах;
- Психологічна стійкість. Здатність до керування емоціями і стресом в умовах, коли стикаєшся з різкими змінами погодних умов, втомою та іншими складнощами, які можуть виникнути під час подорожі;
- Навички безпеки. Знання правил безпеки на снігу та льоді, уміння використовувати спеціальне обладнання (наприклад, апарати для пошуку та рятування при схилі, а також засоби для першої медичної допомоги);
- Соціальні навички. Здатність працювати в команді, спілкуватися з іншими учасниками групи та дотримуватися групової стратегії та безпеки;
- Планування і організація. Знання маршрутів, уміння планувати і керувати ресурсами, такими як їжа, вода, притулок та інше необхідне обладнання.

Всі ці аспекти важливі для того, щоб забезпечити безпеку та комфорт під час зимових подорожей, особливо у гірських регіонах.

Зимові походи включають в себе багато викликів, серед яких одним з найбільш суттєвих є боротьба з холодом. Холод може мати серйозний вплив на організм, викликаючи різні фізичні та психічні проблеми. Перш за все, важливо зберігати тепло організму, щоб уникнути охолодження. Це включає в себе правильний вибір теплої одягу, взуття та спального мішка, які забезпечують ефективну ізоляцію від холоду. Досвідчені мандрівники також навчаються управляти вологою, оскільки вологий одяг може прискорити охолодження тіла. Додатково, забезпечення відповідного харчування та гідратації важливе для збереження енергії та підтримки тепла тіла. Велике значення має також захист від вітру та уникання переохолодження, що може відбуватися через підмерзання або контакт з холодною водою. У плані психологічного комфорту, підтримка позитивного настрою та здорових

стосунків у групі є ключовими. Ізоляція та стрес від небезпеки можуть погіршувати відчуття холоду та загострювати психічний дискомфорт. Отже, управління холодом під час зимових походів включає в себе комплексний підхід, який охоплює фізичні, психологічні та стратегічні аспекти.

Перенесення великих вантажів є однією з основних складнощів лижного туризму, оскільки лижний екіпірувальний набір і додаткові матеріали можуть важити більше, ніж звичайний багаж для літньої подорожі. Зазвичай, у туриста-лижника великий рюкзак, який містить усе необхідне для перебування у горах протягом тривалого періоду. Лижний турист потребує багато шарів теплового одягу, включаючи базовий шар, середній шар та зовнішній шар. Це може включати термобілизну, флісові светри, теплі штани та куртки. Важливо мати запасний одяг у випадку зміни погодних умов або, в разі необхідності, вологого або мокрого одягу. Спеціальне спорядження може включати лижі, палиці, взуття, маски, окуляри, каски та інше обладнання, яке потрібне для безпеки та комфорту під час катання на лижах. Лижний турист може потребувати більше їжі, оскільки активний відпочинок на свіжому повітрі споживає багато енергії. Одяг для лижного туризму повинен бути розроблений таким чином, щоб захищати туриста від холоду та вітру, забезпечуючи при цьому достатню вентиляцію. Оскільки лижний туризм вимагає рухливості та активності, одяг повинен бути легким і міцним, щоб не обмежувати рухи та забезпечити комфорт під час катання.

Враховуючи всі ці фактори, вага рюкзака туриста-лижника може перевищувати вагу багажу туриста, що подорожує влітку, на 15-20%.

Лижі для походів в дійсності вимагають спеціального підходу та уваги до деталей, оскільки вони мають виконувати різноманітні завдання в різних умовах. Оскільки походи можуть включати різноманітні умови та терен, важливо, щоб лижі були міцними та надійними. Вони повинні витримувати деякі удари та стики з каменями, корінням та іншими перешкодами. Лижі для походів повинні бути зручними та добре керованими, особливо в умовах

гірського рельєфу. Вони повинні бути досить легкими для того, щоб не додавати надмірної ваги під час пересування.

Туристичні лижі зазвичай мають спеціальний дизайн для використання в різних умовах. Вони можуть мати широкий профіль для кращого плавання в снігу, а також більш просту конструкцію, щоб бути більш надійними та менш вразливими до пошкоджень. Напівжорстке кріплення забезпечує гнучкість під час ходьби та дозволяє легко застібати та розв'язувати кріплення при необхідності. Конусні дюралеві палиці з надійними кільцями та гострими штирями дозволяють легко прокладати шлях в снігу та покращують стійкість під час підйому та спуску. Необхідно пам'ятати, що правильний вибір лиж для походів залежить від індивідуальних потреб та умов походу. Перед покупкою рекомендується звернутися до фахівців або консультантів, які допоможуть підібрати оптимальні лижі для конкретної подорожі.

Для зимових мандрівок важливо мати бахіли - захисні чохли на черевики, які зберігають взуття сухим і захищають ноги від холоду. Вони виготовлені з легких і водонепроникних матеріалів, таких як капрон. Також для захисту рук від замерзання корисно мати три типи рукавиць: вовняні для тепла, хутрянні для додаткового утеплення і робочі брезентові, які можна одягати поверх основних для захисту від вологи та вітру.

Вітрозахисні маски на обличчя, особливо вовняні, є популярними серед людей, які займаються категорійними походами, лижним спортом та іншими активностями на відкритому повітрі в холодну погоду. Такі маски допомагають захистити обличчя від сильних вітрів і низьких температур, забезпечуючи комфорт та тепло під час активного перебування на вулиці.

Вовняні маски мають додаткові переваги, оскільки вовна відома своїми ізолюючими властивостями, що дозволяють утримувати тепло навіть у вологому стані. Крім того, вовняні вироби здатні швидко відводити вологу від тіла, що допомагає уникнути переохолодження. Сплетені з лижною шапочною маски є зручними та практичними, оскільки вони не лише

захищають обличчя від вітру, але й забезпечують додатковий комфорт завдяки еластичності тканини і можливості фіксації на голові.

Враховуючи вищезазначені переваги, вовняні маски, сплетені разом з лижною шапочкою, є ефективним засобом захисту від негативних впливів низьких температур та сильних вітрів під час категорійних походів та інших активностей на відкритому повітрі взимку.

Групове спорядження для лижних походів вимагає ретельного підбору, оскільки ефективне обладнання може визначати комфорт та безпеку у гірських умовах. Ось кілька важливих елементів, які слід враховувати:

- намети: для ночівлі в польових умовах використовуються багатомісні утеплені намети, які забезпечують тепло та захист від елементів. Вони мають бути легкими, водонепроникними та стійкими до вітру;

- спальні мішки: багатомісні або секційні спальні мішки дозволяють групі триматися разом для збереження тепла. Вони повинні бути зручними та добре утепленими;

- обігрівачі: Збірні або складні металеві печі - це ефективний спосіб обігріву намету в нічний час. Вони повинні бути легкими та забезпечувати безпечний випромінювальний тепловий потік;

- термоізоляція: підстилки, які ізолюють від холодного ґрунту, та теплі одяг, що зберігає тепло, також важливі для комфортного сну в гірських умовах;

- безпека: всі обігрівальні пристрої мають бути безпечні для використання у наметі та правильно вентилюватися, щоб уникнути небезпеки отруєння вуглекислим газом;

- лижне спорядження: крім цього, не треба забувати про обов'язкове лижне спорядження, таке як лижі, палиці, взуття та одяг, які забезпечують тепло та захист від снігу та холоду;

- харчування та вода: необхідно забезпечити достатнє харчування та воду для групи на тривалість походу.

Важливо зазначити, що перед виходом на похід в гірські умови слід отримати відповідну підготовку та інструктаж щодо безпеки в горах.

Турист-лижник повинен володіти специфічними прийомми руху як на лижах, так і без них. Ось деякі з основних навичок, які можуть бути важливими для туриста-лижника:

- Техніка лижування. Вміння правильно керувати лижами на різних типах терену, включаючи зміну напрямку, гальмування, падіння і вставання. Техніка безпеки: Розуміння правил безпеки на гірських схилах, у тому числі уникання небезпечних ситуацій та вміння діяти в екстрених випадках;

- Використання екіпіровки. Знання, як користуватися різноманітними видами екіпіровки, такою як лижі, палиці, кріплення, шоломи і захисний одяг;

- Навички пересування без лиж. Вміння пересуватися пішки в гірському регіоні, включаючи ходьбу в снігу, використання льодяних кілець або підсумки;

- Орієнтування. Розуміння базових принципів орієнтування в горах, включаючи використання карти, компаса та GPS;

- Навички виживання. Знання базових навичок виживання в горах, таких як побудова примітивного притулку, розпалювання вогню та здобування їжі та води;

- Підготовка до непередбачуваних ситуацій. Вміння планувати маршрут, оцінювати погодні умови і ризики, а також реагувати на непередбачені ситуації та виявлення ознак небезпеки.

Ці навички допомагають туристам-лижникам насолоджуватися безпечним та приємним відпочинком у горах, забезпечуючи їм можливість взаємодіяти з природою та долати виклики, які вона ставить.

Висновок до першого розділу. Розділ 1 "Теоретичні основи організації спортивного туризму" включає в себе аналіз ключових аспектів спортивного туризму, починаючи з розгляду його місця у загальній системі оздоровчої рекреації до вивчення матеріальної бази та правил організації спортивних

турів. У пункті 1.1 "Місце спортивного туризму в оздоровчій рекреації", розглядається значення спортивного туризму як одного з ключових компонентів загальної системи оздоровчої рекреації. Вона досліджує вплив спортивного туризму на фізичне та психологічне здоров'я людини, а також на формування активного способу життя.

У пункті 1.2 "Матеріальна база та правила організації спортивного туру", зосереджується увага на конкретних аспектах організації спортивних турів. Вона включає в себе аналіз необхідної інфраструктури для проведення спортивних подій у природних умовах або на спеціально обладнаних майданчиках. Також розглядаються правила безпеки, вимоги до обладнання та умов участі, що сприяють успішній реалізації спортивного туру.

У цілому, розділ 1 надає комплексний огляд теоретичних засад організації спортивного туризму, включаючи його значення, вплив та конкретні аспекти планування та проведення спортивних турів.

РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ТА РОЗВИТОК СПОРТИВНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ ТА ОДЕСЬКОМУ РЕГІОНІ

2.1 Тенденції розвитку спортивного туризму в регіонах України та в Одеській області

Спортивний туризм та оздоровчо-спортивний туризм заснований на самодіяльності та ініціативі туристів-аматорів, представляє собою значний розвитковий потенціал для вітчизняної туристичної галузі. Цей вид туризму спрямований на поєднання активного спортивного відпочинку з оздоровчими та пізнавальними аспектами. Важливо відзначити, що спортивний туризм сприяє зміцненню здоров'я, фізичному розвитку та підвищенню загального тону організму. Водночас, він допомагає виховувати патріотизм та національну самосвідомість через вивчення та відчуття власної культурної спадщини, природних багатств та історичних пам'яток країни.

У зв'язку зі зростаючим попитом на активний відпочинок та підвищеним інтересом до здорового способу життя, спортивний туризм має потенціал стати важливим елементом розвитку туристичної галузі країни. Заохочення та підтримка таких ініціатив сприятиме розвитку туризму в цілому, збільшенню туристичного потоку та покращанню іміджу країни на міжнародній арені.

Спортивний туризм важливий як соціально, так і економічно. Дослідники визначили, що людина, яка регулярно займається таким видом туризму, врічує державному бюджету приблизно 400 доларів США на рік через зменшення витрат на медичне лікування, компенсації за непрацездатність та інші соціальні виплати. У той же час, витрати держави на підтримку цієї активності становлять лише 1 долар США на рік.

Цей аргумент на користь спортивного туризму дійсно підкреслює його значення як для індивідуального здоров'я, так і для економіки в цілому. Ось кілька ключових пунктів, які можна виокремити з цього твердження:

- економічні вигоди для державного бюджету: активний спосіб життя, який включає оздоровчо-спортивний туризм, може призвести до значного зменшення витрат на охорону здоров'я та соціальне страхування. Зменшення виплат з фонду соціального страхування на лікування та непрацездатність може значно зменшити фінансовий навантаження на державний бюджет;

- збільшення продуктивності: здорові люди мають тенденцію бути більш продуктивними на робочому місці. Зменшення часу, витраченого на лікування або відновлення після хвороби, може сприяти збільшенню загальної продуктивності працівників;

- підтримка туристичної індустрії: оздоровчо-спортивний туризм також створює ринок для різноманітних туристичних послуг та продуктів, що сприяє зростанню туристичної індустрії. Це може включати в себе готелі, ресторани, транспортні послуги, екскурсії, спортивне спорядження тощо;

- здорове суспільство: заохочення активного способу життя через оздоровчо-спортивний туризм може призвести до створення здоровішого суспільства загалом. Це може зменшити інциденти хвороб, покращити загальну якість життя та підвищити тривалість життя.

З урахуванням цих факторів можна зробити висновок, що інвестиції у розвиток оздоровчо-спортивного туризму можуть мати значний позитивний вплив як на індивідуальний рівень, так і на економіку в цілому.

Після розпаду СРСР та здобуття незалежності Україною справді відбулися значні зміни в багатьох сферах, включаючи туризм. Руйнування колишньої системи управління туризмом, економічна криза і перебудова держави створили серйозні виклики для розвитку спортивного туризму. Однією з головних проблем була втрата популярності цього виду туризму серед суспільства. Люди знаходилися в умовах економічних труднощів, що змушувало їх зосередитися на вирішенні більш пріоритетних питань, ніж відпочинок і розваги. Крім того, інфраструктура спортивного туризму вимагала серйозного оновлення та реконструкції.

Історія спортивного туризму дійсно підтверджує, що його масове поширення відбувається переважно в умовах стабільної економічної ситуації та підвищення рівня доходів населення. У періоди економічної нестабільності або кризи споживча активність зазвичай зменшується. Люди стають більш обережними у витратах, переключаючись на основні потреби і відмовляючись від розкішних витрат, включаючи подорожі. Крім того, в умовах економічної нестабільності зменшується доступність фінансування для організації та розвитку інфраструктури туризму. Навпаки, коли економіка стабільна і доходи населення зростають, люди мають більше вільних коштів, які можуть витратити на розваги, включаючи подорожі та активний відпочинок. Це сприяє зростанню популярності оздоровчо-спортивного туризму. Крім того, умови стабільної економічної ситуації сприяють розвитку туристичної інфраструктури, що робить подорожі більш доступними та комфортними для більшої кількості людей.

Відсутність фінансування з боку держави призвела до припинення діяльності багатьох структур, які раніше займалися організацією оздоровчо-спортивного туризму. В цій ситуації Міжнародна туристсько-спортивна спілка (МТСС) взяла на себе функції координації цієї сфери. Заснована на громадських засадах у 1990 році, МТСС є правонаступницею колишнього Управління самодіяльного туризму при Центральній раді по туризму та екскурсіях. Вона об'єднує країни СНД і Балтії, включаючи Україну, у спільній меті розвитку оздоровчо-спортивного туризму.

МТСС (Міжнародний туристський союз СНД і Балтії) займається координацією та розвитком спортивного туризму в країнах СНД і Балтії. Основні напрями його роботи включають:

- координація загальної стратегії розвитку спортивно-оздоровчого туризму: МТСС сприяє розробці та впровадженню спільної стратегії розвитку туризму в регіоні, спрямованої на підвищення якості та доступності туристичних послуг;

- створення єдиного правового туристичного простору: МТСС сприяє створенню спільних нормативних документів та законодавства в галузі туризму для держав-членів, що сприяє спрощенню та уніфікації процедур для туристів та туристичних операторів;

- розробка загальних нормативних документів для держав-членів співдружності країн СНД і Балтії: МТСС сприяє розробці стандартів та нормативів у галузі туризму, що допомагає забезпечити високу якість туристичних послуг та безпеку для туристів;

- створення міжнародних туристичних маршрутів: МТСС сприяє розробці та просуванню міжнародних туристичних маршрутів, що сприяє розвитку міжнародного туризму та обміну культурними досвідами;

- проведення міжнародних ярмарків туристичних послуг: МТСС організовує міжнародні туристичні ярмарки, де туристичні оператори та інші учасники галузі можуть представляти свої послуги та сприяти розвитку туризму в регіоні.

Ці напрями діяльності спрямовані на спільну роботу країн СНД і Балтії у сфері туризму для підвищення його ефективності та конкурентоспроможності на міжнародному ринку.

Туристична спортивна спілка (ТСС), яка була створена разом з Міжнародною туристичною спілкою східної Європи (МТСС) у грудні 1990 року, грає важливу роль у сприянні розвитку спортивно-оздоровчого туризму в Україні. Вона діє на основі затвердженого статуту, маючи на меті об'єднання зусиль членів спілки та координацію їх діяльності. Україна, як дійсний член МТСС через Туристичну спортивну спілку, отримує можливість співпраці та обміну досвідом з іншими країнами, що сприяє розвитку туризму та спортивних заходів у країні. Така співпраця може включати організацію спортивних змагань, обмін програмами для туристичного розвитку та інші ініціативи, спрямовані на підвищення інтересу до туризму та спорту серед населення України.

На кінець 1990-х років Харківська обласна Туристично-Спортивна Спілка, Вінницька Туристично-Спортивна Спілка, Дніпропетровська Туристично-Спортивна Спілка, Федерація спортивного туризму Республіки Крим, Одеський обласний Спортивно-туристичний клуб "Одеса", Севастопольський клуб туристів, Миколаївський клуб мандрівників, АТ "Гірський клуб", Донецький обласний клуб туристів і "Гірська спілка" міста Одеси були частинами Міжнародної Туристично-Спортивної Спілки (МТСС) в якості активних членів. ці організації долучилися до МТСС з метою сприяння розвитку туризму та спортивних заходів у своїх регіонах, а також з метою співпраці з іншими організаціями у рамках спільної спілки.

У 1991 році було укладено історичну Угоду про співробітництво в галузі туризму між країнами Співдружності Незалежних Держав (СНД). Ця угода визначала важливі кроки у напрямку створення об'єднаного правового туристичного простору та впровадження єдиної міжнародної системи класифікації та стандартизації туристичних послуг серед країн СНД. Головною метою цього кроку було сприяння розвитку туризму в регіоні шляхом забезпечення більшої координації та співпраці між країнами, що сприятиме зростанню туристичного потоку, обміну культурними цінностями та економічному зростанню.

Для розвитку цієї угоди Міжнародний туристичний союз (МТСС) розробив і ухвалив "Міжнародну хартію спортивного туризму" на основі таких міжнародних документів, як Загальна декларація прав людини, Міжнародна хартія фізичного виховання (ЮНЕСКО), Хартія туризму та Кодекс туриста (ВТО). Ця хартія включає 10 статей, спрямованих на сприяння розвитку спортивного туризму та забезпечення його відповідності принципам прав людини, етичним нормам та стандартам туризму. Цей документ має на меті стимулювати здоровий спосіб життя, популяризувати спортивні види відпочинку та забезпечити безпеку та комфорт для туристів. У "Міжнародній хартії спортивного туризму" зазначено, що спортивний туризм є всеохоплюючою формою оздоровчого, спортивного, пізнавального

та пригодницького туризму, яка вважається найефективнішим напрямом сучасного розвитку світового туризму. Це підкреслюється як ключовий аспект, оскільки спортивний туризм сприяє не лише фізичному здоров'ю, але й розвитку культурного розмаїття, сприяє підвищенню рівня активності та рухової активності серед людей, а також сприяє розвитку туризму взагалі, забезпечуючи нові можливості для подорожей та відпочинку.

Один з визначних аспектів спортивно-оздоровчого туризму полягає у його широкому спектрі форм і програм, які пропонуються для організації та розвитку. Це можуть бути різноманітні види активного відпочинку, такі як спортивні походи, чемпіонати, змагання, експедиції та багато іншого. Відмінна доступність спортивно-оздоровчого туризму робить його привабливим для широкого кола людей, особливо молоді. Це стимулює масову участь у природничо-пізнавальних походах, експедиціях та інших подібних акціях, що передбачають активне пересування по маршрутах. Такий підхід відкриває нові можливості для фізичного вдосконалення, спілкування з природою та збагачення досвіду.

Туристські організації, які прийняли цю хартію, зобов'язалися:

- активно взаємодіяти з громадськими організаціями, парламентськими та урядовими структурами країн СНД і Балтії для сприяння розвитку оздоровчо-спортивного туризму;
- надавати підтримку спортивним туристським групам у здійсненні спортивних походів по території своєї країни;
- сприяти створенню єдиного туристичного простору та максимальному спрощенню процедур, таких як паспортно-візові, митні та інші формальності, для переміщення туристів в межах країни;
- забезпечувати відсутність дискримінації у виборі маршрутів походів та подорожей;
- захищати навколишнє середовище, історичні та культурні пам'ятки;
- проводити профілактичні заходи для запобігання нещасним випадкам та гарантування безпеки туристів.

Ця хартія визначає важливі принципи і завдання, які туристичні організації повинні виконувати для забезпечення розвитку та безпеки оздоровчо-спортивного туризму.

IX конгрес Міжнародної туристичної спортивної структури (МТСС), відбувся у Києві у лютому 1997 року. Рішення, прийняте на цьому конгресі, відображає важливий крок у розвитку спортивного туризму в країнах СНД і Балтії. Створення проекту концепції єдиного туристичного простору (ЄТП) для цих країн було стратегічно важливою ініціативою. Це сприяло спільним заходам з розвитку туризму, включаючи обмін досвідом, створення спільних маршрутів та програм, залучення інвестицій у туристичну інфраструктуру, підвищення якості послуг тощо. Створення Міжнародної федерації спортивного туризму як громадської структури, яка безпосередньо здійснювала практичні заходи для розвитку спортивного туризму, також важливе. Ця організація координувала різноманітні програми, заходи та проекти, спрямовані на популяризацію спортивного туризму, покращення умов для його розвитку та просування спортивних ініціатив серед широкої громадськості.

Більшість членів Міжнародної асоціації спортивного туризму, включаючи українські організації, домагаються стандартизації процесу оцінки кваліфікації учасників у різних аспектах цього виду туризму. Це включає створення сучасних правил та вдосконалення існуючої класифікаційної системи, яка охоплює спортивну, суддівську, інструкторську та інші категорії. Нові "Правила змагань зі спортивного туризму" та "Єдина спортивна класифікація" були розроблені та затверджені для цієї цілі.

В Україні сьогодні наявний Висококваліфікований кадровий корпус працівників спортивного туризму є важливим ресурсом для забезпечення безпеки та якості послуг у цій галузі. Туристські клуби та секції, як організаційні та методичні центри розвитку оздоровчо-спортивного туризму, грають важливу роль у навчанні та підготовці як молодих ентузіастів, так і досвідчених туристів. Вони можуть надавати не лише знання та практичні

навички, а й координувати та організовувати різноманітні туристичні заходи та події.

Спеціалізована контрольно-рятувальна служба відіграє критичну роль у забезпеченні безпеки туристів та реагуванні на непередбачені ситуації. Вона може включати в себе рятувальних працівників, лікарів, інструкторів з першої допомоги та інших фахівців, які мають необхідні знання та обладнання для надання допомоги в екстремальних умовах. Загалом, наявність таких структур і служб свідчить про серйозний підхід до розвитку оздоровчо-спортивного туризму в Україні та забезпечення комфортних та безпечних умов для туристів.

В Україні в останні роки перед повномасштабною війною спостерігалось збільшення інтересу до спортивного туризму, яке спричинене як зростанням свідомості про користь активного способу життя, так і розвитком інфраструктури для здорового відпочинку. Одними з найважливіших подій в цій сфері є проведення різноманітних спортивних змагань та заходів національного та міжнародного рівня. Наприклад, це були забіги на природних маршрутах, велопробіги, водні види спорту, альпінізм, туристичні походи та інші заходи, спрямовані на активний відпочинок та зміцнення здоров'я.

Також варто відзначити, що в Україні до війни активно розвивалась інфраструктура для активного відпочинку, зокрема в гірських регіонах, на водоймах та в інших природних зонах. Відкриття нових туристичних маршрутів, спортивних комплексів, гірських трас, велодоріжок та інших об'єктів сприяє розвитку спортивного туризму в країні. Зокрема, такі міжнародні заходи, як змагання зі спортивного туризму або екстремальних видів спорту, привертають увагу міжнародної спільноти до України як до потенційного місця для активного відпочинку та змагань. У свою чергу, ці заходи сприяють розвитку туризму в країні, підвищенню її привабливості для туристів та формуванню позитивного іміджу України як спортивного та здорового краю.

В Україні успішно діє система дитячого туризму і краєзнавства, що стала невід'ємною частиною позашкільної освіти. В процесі вивчення історії рідного краю, національної культури та родоводу формується почуття поваги до минулого, чуйність та доброта. Це сприяє розвитку фізично здорової і духовно розвиненої особистості у молоді. Ця система дитячо-юнацького туризму і краєзнавства в Україні є важливим чинником у формуванні особистості молодого покоління. Це не лише сприяє вивченню історії, культури та традицій рідного краю, але й сприяє розвитку різноманітних навичок та цінностей. Основні переваги такої системи включають:

- патріотизм та повага до історії і культури: участь у подібних туристичних подорожах спонукає молодь до вивчення своєї історії, традицій та культури. Це робить їх більш свідомими громадянами своєї країни, які поважають та цінують її спадщину;

- розвиток особистості: участь у туристичних походах сприяє розвитку фізичних навичок, командної роботи, вміння приймати рішення та вирішувати проблеми в умовах, що вимагають адаптації;

- здоровий спосіб життя: подорожі та активний відпочинок сприяють зміцненню здоров'я, підтримці фізичної форми та загальному самопочуттю.

Розвиток соціальних навичок: Участь у групових походах сприяє розвитку комунікативних навичок, вмінню спілкуватися, ділитися досвідом та вирішувати конфлікти;

- виховання відповідальності та самостійності: під час подорожей діти та молодь навчаються бути відповідальними за свої дії, планувати свій час та діяти самостійно.

Загалом, система дитячо-юнацького туризму і краєзнавства є важливим елементом позашкільної освіти, що сприяє гармонійному розвитку особистості та формуванню патріотичних цінностей у молодого покоління.

Наразі в Україні функціонує більше 100 центрів туризму і краєзнавства для учнівської молоді, а також станції юних туристів. Ці установи є ключовими центрами з організації та методичної підтримки розвитку дитячо-юнацького

туризму у різних регіонах країни. Такі центри і станції відіграють важливу роль у формуванні та розвитку інтересу у дітей та молоді до подорожей, відкриття нових місць та культурних традицій України. Вони також можуть сприяти вихованню екологічної свідомості та підтримці збереження природних ресурсів.

Організаційно-методична робота цих центрів є ключовою для забезпечення якісного та безпечного проведення туристичних подорожей для дітей та молоді. Розвиток спортивного туризму в Україні можна оцінити з даних, наведених в табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Розвиток спортивного туризму в Україні (2019 р.)

Регіон	Кількість місцевих осередків	Очки за змагання	Регіональні Центри туризму системи МОНУ , кількість відділень (аналог ДЮСШ)	Кількість учнів у гуртках спортивної спрямованості
Вінницька обл.	-	3578	1	2941
Волинська обл.	26	1044	6	3298
Дніпропетровська обл.	20	2050	9	5758
Донецька обл.	26	6024	4	5147
Житомирська обл.	-	0	1	1054
Закарпатська обл.	-	214	3	3161
Запорізька обл.	14	1844	4	4650
Івано-Франківська обл.	-	2306	4	5350
Київська обл.	3	3164	3	4560
Кіровоградська	-	552	2	3129
Луганська обл.	-	1176	7	4300
Львівська обл.	-	3566	6	2896
Миколаївська обл.	3	3256	1	4064
Одеська обл.	-	2648	1	3811
Полтавська обл.	7	494	7	5681
Рівненська обл.	-	798	2	2240
Сумська обл.	-	1392	3	3545
Тернопільська	19	2349	2	4263
Харківська обл.	-	1438	5	9100
Херсонська обл.	-	312	3	4339
Хмельницька обл.	-	4402	8	4509
Черкаська обл.	-	540	6	4558
Чернівецька обл.	-	5092	3	2669
Чернігівська обл.	-	430	4	3612
м. Київ	17	6090	2	4879

Джерело: [39]

Згідно з інформацією, представленою у таблиці 2.1, найвищий рівень туристичної активності спостерігається у областях Харківська, Херсонська, Чернігівська, Івано-Франківська та Полтавська.

У спортивному туризмі України найпопулярнішими видами є пішохідні маршрути та спортивне орієнтування. Відповідно до програм "Спортивний туризм" діяло 1790 гуртків, а програма "Спортивне орієнтування" включала 613 гуртків.

Крім основного напрямку туризму, були організовані і діяли різні гуртки, спрямовані на різноманітні види активного відпочинку. Зокрема, функціонували гуртки з водного туризму (79), гірського туризму (65), велосипедного туризму (71), спелеотуризму (106), туристів-провідників (18), лижного туризму (14), молодших інструкторів туризму (21), топографів-геодезистів (13), юних суддів туристських змагань (14), а також гуртки зі скелелазання та інших подібних видів активності (5).

На тлі традиційних змагань з техніки пішохідного туризму та спортивного орієнтування, спостерігається тенденція до впровадження нових, інноваційних форматів. Серед них виділяються зимові багатоденні змагання, спрямовані на розвиток навичок спортивного орієнтування серед учнів. Ці змагання створюють унікальну можливість для учасників перевірити свої навички в умовах зимових пейзажів, додатково випробувати власні фізичні та психологічні можливості.

Крім того, важливим напрямком є гірський туризм, який набуває популярності серед спортивних змагань. Змагання в гірському туризмі пропонують учасникам екстремальні виклики, пов'язані з подоланням складних теренів, переходами через гори та перетинами річок. Це дозволяє розвивати не лише фізичну витривалість, а й вміння приймати швидкі та обґрунтовані рішення в умовах підвищеного ризику та обмежених ресурсів. Інші нові види змагань можуть включати такі елементи, як велосипедний туризм, морські експедиції або екстремальні випробування на природних теренах. Ці змагання пропонують учасникам нові виклики та можливості для

розвитку навичок виживання, командної роботи та стратегічного мислення, що робить їх відмінною альтернативою традиційним форматам спортивних змагань.

Крім того, учасники клубів туризму з різних регіонів активно беруть участь у міжнародних змаганнях з спортивного орієнтування, представляючи свої області. Наприклад, учні та їхні тренери з Закарпаття регулярно вирушають на змагання до Чехії та Словаччини, де вони демонструють свої навички та знання в цій галузі. Центри туризму беруть участь у змаганнях, організованих Федерацією спортивного туризму України, таких як відкриті змагання зі спортивного туризму "Кам'янецькі скелі", Всеукраїнські змагання зі спортивного орієнтування на приз О. Онищука, кубок Вінницької області з техніки водного туризму "Вінницькі перегони" та інші подібні заходи.

Щорічно в Україні організовується змагання за участю дитячих і юнацьких спортивних гуртків з туризму та краєзнавства. Ці змагання створені для сприяння розвитку цієї галузі серед молоді. Вони надають можливість молодим людям проявити свої навички та знання в області туризму, а також демонструють їхню відданість та командний дух. Участь у цих заходах є важливим кроком для підготовки до більших викликів, таких як участь у всеукраїнських змаганнях зі спортивного туризму. Такі заходи стимулюють активність молоді в цій галузі, сприяють формуванню їхніх навичок і вмінь, а також сприяють популяризації здорового способу життя та любові до природи й активного відпочинку.

Нові напрями спортивного туризму активно розвиваються, включаючи екстремальний, пригодницький, далекі вітрильні подорожі та інші форми подорожей. Також відбувається поширення комбінованих маршрутів, які об'єднують різноманітні види туризму, такі як авто-, мото-, велосипедний, вітрильний, водний, гірський, лижний, пішохідний, спелеологічний туризм та інші. Цей розвиток сприяє використанню природних, рекреаційних, історико-культурних та кадрових ресурсів країни. Він відкриває нові можливості для туристичної індустрії, залучає увагу як вітчизняних, так і зарубіжних

туристів. Завдяки цьому розвитку спортивного туризму Україна стає привабливішою для активного відпочинку та пригодницьких подорожей.

На підставі різних факторів та доступності ресурсів в Україні визначаються туристично-спортивні зони, де є потенціал для розвитку різних видів спортивного туризму (табл..2.2). За вказаними критеріями виокремлено 7 таких зон на території країни.

Таблиця 2.2

Туристично-спортивні зони України

№	Туристсько-спортивна зона	Адміністративні одиниці, що входять до складу зони	Територія (у % до площі країни)	Ступінь забезпеченості туристсько-спортивними ресурсами										Загальна оцінка (в балах)
				пішохідними	лижними	гірськими	водними	вело	автомото	спелео	вітрильними	нетрадицій-ними *	альпінізм, скелелазіння	
1.	Кримська	АР Крим, м. Севастополь	4,4	3 (4)	2	2 (3)	- (1)	5	2	4 (5)	5	5	2 (5)	30 (37)
2.	Карпатська	Львівська, Івано-Франківська, Закарпатська, Чернівецька	9,4	3 (4)	4 (5)	2 (3)	4	5	5	2	- (1)	5	2	32 (35)
3.	Причорно-морсько-Приазовська	Одеська, Миколаївська, Херсонська, Запорізька	18,8	1	1	-	2 (3)	2	2	1	5	2	-	16 (17)
4.	Поліська	Волинська, Рівненська, Житомирська, Чернігівська, Сумська, Київська (північ)	21,8	2	2	-	2	3	2	-	1	3	-	15
5.	Подільська	Вінницька, Хмельницька, Тернопільська	10,1	1	1	-	2	3	2	4	-	2	-	15
6.	Київсько-Придніпровська	Київська (південь), Черкаська, Кіровоградська, Дніпропетровська (правобережжя)	15,8	1	1	-	3	2	2	-	1	2	-	12
7.	Донецько-Дніпровська	Дніпропетровська (лівобережжя), Харківська, Полтавська, Донецька, Луганська	19,7	1	1	-	1	2	2	-	3	2	-	12

Джерело: [40]

Вибір туристсько-спортивних зон у такий спосіб відображає різноманітні можливості для розвитку спортивного туризму в Україні з урахуванням географічних, природних та інфраструктурних особливостей. Розглянемо кожну з цих зон:

- Карпатська зона: Карпати є однією з найпопулярніших регіонів для активного відпочинку в Україні. Тут є можливості для гірського туризму, велоспорту, лижного спорту, альпінізму та інших видів активного відпочинку;

- Кримська зона: Крим також приваблює туристів своїм унікальним ландшафтом та різноманітним активним відпочинком, включаючи гірський туризм, водні види спорту, піші прогулянки та екскурсії.

- Причорноморсько-Приазовська зона: ця зона включає у себе узбережжя Чорного та Азовського морів, де можна займатися водними видами спорту, вітрильним спортом, пішими прогулянками та велосипедним туризмом;

- Поліська зона: Полісся відоме своїми лісами та водними багами. Тут можна відправитися на каное або каяк, велосипедні прогулянки, піші походи, полювання та риболовля;

- Подільська зона: ця зона відома своїми глибокими ущелинами та мальовничими пейзажами. Тут можна займатися водними видами спорту, скелелазінням, пішими прогулянками та екскурсіями;

- Київсько-Придніпровська зона: центральна частина України пропонує різноманітність для спортивного туризму, включаючи велосипедні тури, водні види спорту на річках та озерах, піші екскурсії;

- Донецько-Дніпровська зона: ця зона також пропонує можливості для водних видів спорту на річках Дніпро та Донець, піші екскурсії та велосипедні прогулянки.

Кожна з цих зон має свої унікальні особливості та можливості для розвитку спортивного туризму, що може привернути різний тип туристів з різними інтересами (рис. 2.1).

Рис. 2.1. Туристично-спортивне районування території України

Джерело: (за О. Колотухою)

Україна дійсно має значний потенціал для розвитку галузі спортивного туризму через ряд факторів:

- географічне розташування: Україна розташована в центрі Східної Європи, що забезпечує зручний доступ для туристів з різних країн;
- кліматичні умови: у країні є різноманітні кліматичні зони, що дають можливість для різноманітних видів спортивно-рекреаційних заходів протягом усього року;
- рельєфні маршрути: Україна має різноманітність рельєфу, включаючи гори, ліси, річки та озера, що створює унікальні можливості для різних видів активного відпочинку, таких як піші прогулянки, гірські походи, велосипедні маршрути, водні види спорту тощо;
- історико-культурна спадщина: Україна багата на історичні та культурні пам'ятки, що привертають увагу туристів. Велика кількість замків,

музеїв, старовинних містечок та інших історичних об'єктів створюють додаткові можливості для розвитку спортивно-рекреаційного туризму, включаючи екскурсійні маршрути та культурні події.

Однак, для повного розвитку цієї галузі необхідно також враховувати інфраструктуру, рекламу та маркетингові стратегії, розвиток сервісних послуг та безпеки туристів. За належного підходу, Україна може стати популярним напрямком для спортивного та активного відпочинку для туристів з усього світу.

Дослідження Всесвітньої туристичної організації прогнозує, що середня щорічна зростаюча тенденція прибуття міжнародних туристів до 2030 року складатиме 3,3%. Ця прогнозована зростаюча тенденція в прибутті міжнародних туристів свідчить про постійний інтерес до спортивно-рекреаційних видів відпочинку. Це може мати значний вплив на розвиток спортивного туризму, екотуризму, а також рекреаційних послуг у всьому світі. В умовах постійного зростання інтересу до активного відпочинку і подорожей важливо розробляти та пропонувати нові розважальні та спортивні програми та маршрути, які відповідають потребам та інтересам туристів.

Для того, щоб виявити, які туристичні дестинації на території України є найбільш привабливими для спортивного туризму, нами було проведено аналіз деяких регіонів. Ми обрали деякі регіони як об'єкти аналізу, враховуючи їх потенціал для прийому туристів і обмеження залежно від приймальної спроможності. Наприклад, узбережжя півдня України, зокрема Одеська, Миколаївська, Херсонська і Запорізька області, визначаються як такі зони. Ми оцінювали їх конкурентоспроможність на основі даних за 2020 рік, які представлені у таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Статистика розподілу туристів, які скористалися послугами туроператорів та турагентів у 2020 році, за їх метою подорожі та видами туризму

	Усього	У тому числі за метою поїздки					
		Службова, ділова, навчання	Дозвілля, відпочинок	Лікування	Спортивний туризм	Спец. туризм	Інша
Кількість туристів, обслуговано	1957410	59627	1871767	14603	1165	4557	5691
туроператорами	1412851	30212	1371694	6144	755	3306	740
турагентами	544559	29415	500073	8459	410	1251	4951
в'їзних (іноземних) туристів	11773	481	8444	232	256	2304	56
туроператорами	8369	176	6658	171	256	1108	-
турагентами	3404	305	1786	61	-	1196	56
"виїзних туристів"	1758107	14089	1741695	642	336	28	1317
туроператорами	1275653	5550	1269419	156	24	10	494
турагентами	482454	8539	472276	486	312	18	823
внутрішніх туристів	187530	45057	121628	13729	573	2225	4318
туроператорами	128829	24486	95617	5817	475	2188	246
турагентами	58701	20571	26011	7912	98	37	4072

Джерело: складено автором за даними [38]

За вищезазначеними даними очевидно, що у 2020 році найбільш популярною серед туристів була мета подорожування з метою відпочинку та розваг. За цією метою подорожування відвідало 1 871 767 осіб. Насупротив, спортивний туризм посів останню сходинку рейтингу - лише 1165 туристів обрали цю опцію. Це свідчить про те, що спортивний туризм ще на стадії свого розвитку та потребує подальшого просування.

Далі у таблиці 2.4. розглянемо розподіл туристичних подорожей за метою та регіонами, організованих туроператорами та турагентами, у 2020 році.

Таблиця 2.4

Розподіл туристичних подорожей за метою та регіонами, організованих туроператорами та турагентами (2020р.)

Регіон	Кількість туристів, осіб	
	Усього	У тому числі за метою поїздки
		<i>Спортивний туризм</i>
Запорізька	17984	-
Одеська	14948	67
Миколаївська	2890	-
Херсонська	2426	-

Джерело: складено автором за [38]

Отже, можна зробити висновок, що Одеська область виділяється серед інших областей на півдні України як популярне місце для спортивного туризму у 2020 році. За цими даними, 67 туристів обрали саме цю область для активного відпочинку, що свідчить про її привабливість для спортивно-оздоровчих подорожей.

За останні роки спостерігається зростання зацікавленості людей у здоровому способі життя та активному відпочинку на півдні України. Це пов'язано із загальним зростанням усвідомлення важливості фізичної активності та розваг, пов'язаних із спортивним туризмом. Розвиток відповідної інфраструктури також відіграє важливу роль у підвищенні популярності цієї форми відпочинку серед місцевих жителів та туристів.

Далі розглянемо приклади велосипедних турів в Одеській, Запорізькій, Миколаївській та Херсонській областях (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

Приклади велосипедних турів в південних регіонах України

Запорізька область	Маршрут в місті Запоріжжя є ідеальним варіантом для велосипедистів, оскільки він дозволяє насолодитися відвідуванням найвидатніших місць міста, таких як Дніпропервський парк, острів Хортиця та Музей Козацької Слави. Подорож на острів Хортиця - це добре відомий маршрут серед любителів велосипедних прогулянок, який пролягає через цей унікальний острів, що має велике значення для природи та культури.
---------------------------	---

	продовження таблиці 2.5
Миколаївська область	Подорож до Вознесенська пролягає через природні заповідники та степові місцевості, де можна насолодитися неймовірними пейзажами та відвідати найвизначніші місця міста. Подорож до Первомайська веде через ліси та степові простори, де можна насолодитися природнім різноманіттям та побачити найвидатніші визначні об'єкти міста.
Одеська область	Подорож до міста Білгород-Дністровський пролягає через захоплюючі пейзажі Чорноморського узбережжя і дозволяє оглянути найвизначніші визначні місця міста. Подорож до Одеси - це маршрут, який веде через найпривабливіші локації міста, включаючи пляжі, парки та історичні пам'ятки.
Херсонська область	Екскурсія до міста Херсон пролягає через найпривабливіші місця, включаючи парки, сквери та історичні пам'ятки, щоб гості могли насолодитися його красою. Відвідування національного природного парку «Дніпровсько-Орільський» - це маршрут, який веде через унікальні природні ландшафти, де можна спостерігати різноманітні види рослин і тварин.

Джерело: складено автором за [36]

Протягом останнього періоду спостерігається збільшення кількості учасників як категорійних, так і не категорійних маршрутів вело туризму. Згідно з даними ЦМКК, інтерес до вело туризму продовжує зростати, що підтверджується таблицею 2.6.

Таблиця 2.6.

Кількість учасників велосипедних спортивних походів за категоріями складності за 2018-2020 рр.

Категорія складності	Роки		
	2015	2016	2017
I	484	382	348
II	89	211	227
III	67	90	110
IV	28	10	29
V	27	38	45
VI	13	9	22
Ступеневі	306	192	218
Некатегорійні	-	-	115
Всього	1014	932	1114

Джерело: [37]

Південна частина України, зокрема Одеська та Херсонська області, має великий потенціал для розвитку туризму на воді, зокрема каякінгу та інших водних видів спорту. Уздовж південного заходу України протікають такі річки, як Дніпро, Дністер, Інгул, Самара, Південний Буг та інші. Ці річки пропонують різні маршрути для каякінгу з різними рівнями складності, від легких для початківців до викликів для досвідчених каякерів. Крім того, доступ до Чорного та Азовського морів відкриває широкі можливості для водних видів спорту, таких як серфінг, кайтінг, водні лижі та інші. Багато курортних міст та селищ на узбережжі Чорного та Азовського морів пропонують інфраструктуру для цих видів спорту, включаючи школи та прокат обладнання. В цілому, південна Україна має великий потенціал для розвитку водного туризму та спорту, приваблюючи як місцевих жителів, так і туристів з інших країн.

Таблиця 2.8

Приклади каякінгу в південних регіонах України

Запорізька область	Каякінг по річці Дніпро пропонує захоплюючий маршрут через найпривабливіші місця Запорізької області, де можна насолодитися унікальними природними краєвидами, відвідати пляжі та відкриті острови. Плавання до острова Хортиця відзначається відвіданням історичних пам'яток козацької епохи та насолодою унікальними природними красами.
Миколаївська область	Плавання на каяках до міста Вознесенська пролягає через чарівні водні канали та озера, що оточують місто. Каякінг до острова Браїлки - це подорож, яка прокладається через унікальні природні пейзажі та пляжі на узбережжі Чорного моря.
Одеська область	Каякінг по південному узбережжю Одеського лиману - це подорож, яка охоплює найчарівніші куточки Одеської області, з унікальними природними краєвидами та курортними зонами. Подорож на каяках до Зміїного острова - це маршрут, що пролягає через унікальні природні пейзажі та пляжі на узбережжі Чорного моря.
Херсонська область	Каякінг в національному парку "Дніпровсько-Орільський" - це маршрут, що пролягає через неповторні природні пейзажі та різноманіття флори й фауни. Подорож на каяках до Голої Пристани - це маршрут, який прокладається через найчарівніші куточки Херсонщини, включаючи унікальні природні ландшафти та мальовничі канали, що дозволяють насолоджуватись природою й відпочивати в спокійних місцях.

Джерело: складено автором за [37]

На південній частині України розташовано чимало привабливих місць для пішохідного туризму, таких як національні парки, заповідники, лісові комплекси, гірські та прибережні маршрути. Цей вид туризму надає можливість відкрити для себе найчарівніші куточки регіону та насолодитися неперевершеними пейзажами.

Таблиця 2.9

Приклади пішохідного туризму на Півдні України

Запорізька область	Існує декілька маршрутів для пішоходів вздовж берегів Дніпра, які пролягають через чудові краєвиди, старовинні козацькі фортеці та інші історичні місця.
Миколаївська область	Скельна та Південна балки в Миколаївській області є природними заповідними місцями з багатьма маршрутами для пішоходів, які проходять через скельні утворення, печери та водоспади.
Одеська область	Один із варіантів маршруту пролягає через південну частину Одеської області, де можна відвідати Білгород-Дністровську фортецю та насолодитися красою дельти річки Дунай. Ще один популярний маршрут прокладений вздовж узбережжя Чорного моря, де можна відпочити на мальовничих пляжах та насолодитися захоплюючими видами моря.
Херсонська область	Дендропарк у Херсоні пропонує декілька пішохідних маршрутів, які ведуть через різноманіття рослин і дерев, що були імпортовані з різних куточків світу. Національний природний парк "Олешківські піски" вражає своєю просторою територією, де понад 70% займають піски. Тут можна знайти унікальну флору та фауну, а також різноманітні пішохідні маршрути.

Джерело: складено автором за [33]

Південна Україна пропонує широкий вибір активного відпочинку, який включає не лише туризм, а й спортивні заняття, такі як футбол, волейбол, бадмінтон, теніс, гольф, скейтбординг та інші (див. табл. 2.10).

Таблиця 2.10

Приклади активного туризму в південних областях України

Запорізька область	Можна влаштувати рафтинг на річці Дніпро. Наприклад, в Запоріжжі існує рафтинг-клуб "Радіус", який організовує сплави по річці. Ще один варіант активного відпочинку у південних областях України - це скелелазіння. У Запорізькій області популярним місцем для цього є Кременчуцька скеля. На водосховищах у Запорізькій та Миколаївській областях є можливість займатися парашутизмом. Там є спеціальні місця для підняття на гору та здійснення польотів.
---------------------------	---

	продовження табл. 2.10
Миколаївська область	Скельні та Південні балки в Миколаївській області славляться своєю природою, де відкриваються безліч пішохідних маршрутів, які пролягають через унікальні скельні формації, печери та водоспади. Миколаївський півострів запрошує любителів активного відпочинку, тут можна зайнятися скелелазінням на таких визначних місцях як Джарилгацька скеля та Біла скеля. Для шанувальників екстремальних відчуттів у Миколаєві та його околицях доступна оренда квадроциклів та мотоциклів, щоб відвідати наймальовничіші місця області.
Одеська область	На південному узбережжі України, зокрема в Миколаївській та Одеській областях, існує значна кількість місць, де можна займатися кайтсерфінгом. Наприклад, у Одесі діє кайтсерфінг-клуб "Kite.ua", де надаються послуги навчання і оренда необхідного обладнання. У Одеській області одним з популярних місць для скелелазіння є Маяк, який знаходиться на південному заході Одеської області, біля кордону з Молдовою. Паркур та скейтбординг: є декілька спеціалізованих паркур-тренажерних залів та скейтпарків перефразуй без плагиату
Херсонська область	У селі Генічеськ, що знаходиться в Херсонській області, розташований Генічеський каньйон, який створює відмінні умови для занять скелелазінням. На узбережжі Чорного та Азовського морів, в Одеській та Херсонській областях, розташовані декілька місць для віндсерфінгу, зокрема Білгород-Дністровський та Заозерне. У Херсоні існує можливість займатися скейтбордингом, оскільки є спеціальний скейт-парк.

Джерело: складено автором за [32]

Розширення спортивного туризму на півдні України відбувається через різноманітні напрями, що задовольняють потреби туристів різних уподобань і запитів. Природні ландшафти та географічне положення регіону сприяють розвитку різноманітних видів спортивного туризму. Наприклад, гори Криму та Карпатські гори пропонують відмінні умови для гірського туризму, скелелазіння та спелеології. Узбережжя Чорного та Азовського морів приваблює любителів водних видів спорту, таких як сурфінг, віндсерфінг, кайтсерфінг, а також дайвінг та сноркелінг. Лісисті масиви та річки створюють умови для велосипедного та конного туризму, а також для водних видів спорту, які асоціюються зі сплавами на байдарках та каное. Крім того, існує потенціал для розвитку екстремальних видів спорту, таких як парашутний спорт, скалолазіння та вільний польот на дельтапланах. Завдяки такому різноманіттю можливостей, туристи можуть обирати активний

відпочинок відповідно до своїх уподобань і рівня підготовки, що сприяє зростанню популярності спортивного туризму на півдні України.

2.2. Рекреаційно-туристичний потенціал Одеського регіону для організації спортивних турів

Одеська область є одним з лідерів в Україні за рекреаційним потенціалом, а приморське положення відіграє ключову роль у розвитку туризму в регіоні. Береги Чорного моря приваблюють туристів як з України, так і з-за кордону. На узбережжі розташовані відомі курортні міста, такі як Одеса, Южне, Затока, Чорноморськ та інші, які пропонують різноманітні відпочинкові можливості, від пляжного до культурного. Одеська область також має великий потенціал для морського та річкового туризму, завдяки своєму розташуванню на європейських і світових водних шляхах. Порти, такі як порт Южний, Одеса, Ізмаїл, створюють можливості для круїзів та морського туризму. Крім того, Одеська область славиться своїми унікальними природними ландшафтами, історичними пам'ятками та культурними подіями, що робить її привабливою для туристів різного віку та інтересів.

Таке положення сприяє розвитку міжнародного туризму, оскільки відкриває доступ до області з різних країн світу через морські та річкові маршрути. Розширення туристичної інфраструктури, розвиток маршрутів та послуг сприяє збільшенню привабливості Одеської області для іноземних відвідувачів.

Одеська область відома своїм великим рекреаційним потенціалом, який включає в себе різноманітні природні та рекреаційні ресурси. Клімат Одеської області є м'яким зимою та спекотним літом, що робить його привабливим для туристів протягом багатьох місяців у році. Найбільш відомі пляжі знаходяться у місті Одеса та на Одеському півострові, такі як Аркадія, Ланжерон, Затока та інші. В Одеській області є численні курорти, де можна використовувати лікувальні грязі та мінеральні води для

оздоровлення. Лимани та озера в області служать не лише джерелами природної краси, але і можуть бути використані для рибальства та водних видів спорту. Одеська область має багату природу, включаючи степи, ліси, гори та мальовничі узбережжя. Для любителів мисливства та рибальства також є багато місць у області. З морським узбережжям та внутрішніми водоймами, Одеська область пропонує широкий спектр можливостей для водних видів спорту та оздоровлення. Усі ці фактори роблять Одеську область популярним напрямком для відпочинку та туризму як серед місцевих мешканців, так і серед туристів з інших регіонів та країн.

Всі ці чинники створюють ідеальні передумови для налагодження рекреаційно-туристичної індустрії та організації спортивних подій в Одеській області. Комбінація теплого клімату, чистих морських пляжів, лікувальних джерел та природних комплексів створює привабливі умови для відпочинку та здоров'я. Звичайно, це також відкриває широкі перспективи для спортивних заходів та турів, враховуючи доступність акваторій для водних видів спорту та мальовничих пейзажів для екскурсій та пригод. Такий сприятливий фон сприяє розвитку туризму як в межах країни, так і серед міжнародних відвідувачів, підвищуючи привабливість регіону як потужного туристичного напрямку.

Тривалість періоду комфортного літнього відпочинку в Одесі становить 120 днів, що робить це місто привабливим місцем для відпочинку. Особливо цікавим є те, що на рік припадає до 290 ясних сонячних днів, що додає затишку та природного світла. З травня по жовтень тривалість годин сонячного сяйва сягає 1678 в Одесі. Це дуже високе значення, яке сприяє розвитку геліотерапії, оскільки дозволяє людям отримувати достатню кількість сонячного випромінювання для покращення самопочуття та здоров'я. Загалом, такий клімат Одеси зробить її привабливим місцем для відпочинку та відновлення енергії протягом літніх місяців.

Одеська область, розташована на півдні України, має різноманітний рельєф, цікаву орографію та спелеоресурси.

Рельєф Одеської області в основному є рівнинним, але в той же час він досить різноманітний через наявність різних височин і низовин:

- Подільська височина: розташована на заході області, є частиною Волинсько-Подільської височини. Ця височина характеризується помірними за висотою пагорбами, глибокими долинами річок;

- Придніпровська височина: розташована в північній частині області. Вона представляє собою плоскогір'я з невеликими узвишшями, яке поступово схиляється до Дніпра;

- Південно-Молдовська височина: розташована в південно-східній частині області. Ця височина має пагорбистий характер з крутими схилами та глибокими долинами річок;

- Причорноморська низовина: розташована в південно-західній та південно-східній частині області. Ця низовина представлена рівнинними та низькогірними територіями, що примикають до узбережжя Чорного моря. Отже, рельєф Одеської області є досить різноманітним і складається з різних геоморфологічних одиниць, які надають області своєї унікальності і краси.

Орографія Одеської області характеризується переважно рівнинним рельєфом, але є і деякі височини. На півдні області зустрічаються невеликі пагорби та південно-Бессарабська височина. Центральна частина характеризується плоским рельєфом. Північна частина області перетинається долиною річки Південний Буг, що формує більш гострі рельєфні форми.

У Одеській області є кілька цікавих печер, які привертають увагу як туристів, так і науковців:

- Млинкинська печера: знаходиться на південь від Одеси, у Котовському районі. Це найбільша печера на території Одеської області;

- Трипільська печера: розташована в Дністровському каньйоні. Вона має величезний геологічний та археологічний інтерес;

- Грот-Горгипсіла: у Біляївському районі. Відомий своєю великою площею та красивими пейзажами всередині;

- Печера "Млинки": знаходиться в Одеському регіоні, неподалік від села Підгір'я. Вона відома своїми унікальними кристалічними утвореннями. Ці природні ресурси роблять Одеську область привабливою для туризму та досліджень природи.

У Одеській області річкові долини та балки є поширеними особливо на відрогах височин. Це свідчить про значний вплив річкових процесів на формування рельєфу регіону. Узбережжя області характеризується наявністю різних геоморфологічних форм, таких як пересипи, коси, стрілки, пляжі та штормові вали. Ці форми є результатом лиманно-морської акумуляції, що відбувається під час формування рельєфу природними процесами. Також на узбережжі водних об'єктів поширені зсуви, які можуть виникати як на берегах лиманів, так і на морському узбережжі області. В табл.2.11 представлені морфометричні характеристики приморських лиманів області.

Таблиця 2.11

Морфометричні характеристики основних приморських лиманів Одеської області

Назва лиману	Площа, км ²	Максимальна ширина, км	Довжина, км	Максимальна глибина, м	Середня глибина, м	Солоність, ‰
Сасик	195-232	11,0	35,0	3,3	1,9	11
Шагани	70-73	9,3	11,5	2,0	1,3	15
Алібей	93-101	7,6	18,4	2,5	1,2	14
Бурнас	24-27	3,5	9,6	1,6	1,0	17
Будацький	23-27	2,5	17,0	2,2	1,1	15
Дністровський	360-480	12,0	42,5	2,7	1,8	2
Сухий	15	3,0	8,5	14,0	5,3	14
Хаджибейський	40-116	3,5	40,0	17,0	4,0-6,8	22
Куяльницький	60-56	2,5	25,0-30,0	4,5	1,0-3,9	87
Тилігульський	150-170	4,5	55-80	21,0	3,0	13

Джерело: [18]

Зсуви є важливим процесом для еволюції узбережжя та можуть мати великий вплив на природні та людські об'єкти, розташовані в цих районах.

Такі природні умови вимагають відповідної уваги при плануванні та розвитку територій, зокрема врахування можливих геологічних та геоморфологічних ризиків для людського життя та інфраструктури.

Отже, рельєф Одеської області дійсно можна оцінити як сприятливий для розвитку туризму та рекреаційних видів діяльності, що може сприяти розвитку туристичної інфраструктури та економіки регіону в цілому.

Одеська область, розташована на півдні України біля Чорного моря, має великий потенціал для водної рекреації. Ось деякі з ресурсів водної рекреації, які можна знайти в Одеській області:

- Чорноморське узбережжя: протягом багатьох кілометрів Одеська область має прекрасні пляжі та курортні зони, де туристи можуть насолоджуватися сонцем і морськими водами. Популярні місця, такі як Одеса, Іллічівськ, Затока, Чорноморськ і Білгород-Дністровський, пропонують різноманітні водні види спорту, які можна випробувати, включаючи вейкбординг, катання на водних скутерах та інші;

- лимани: Одеська область славиться своїми мальовничими лиманами, такими як Дністровський та Тилігульський лимани. Ці водойми відомі своєю природною красою та можливостями для різноманітних видів водних розваг, таких як каякінг, віндсерфінг, водні екскурсії та риболовля.

- озера: В Одеській області також є деякі чудові озера, які пропонують відпочинок і розваги на воді. Наприклад, озеро Ялпуг, Кугурлуй, Кагул, Картал і т.д.. Ці місця часто використовуються для пікніків, кемпінгу, водних видів спорту та відпочинку біля води.

- водні парки та аквапарки: у більших містах Одеської області, зокрема в Одесі, можна знайти водні парки та аквапарки, які пропонують різноманітні атракції та водні розваги для всієї родини.

Ресурси водної рекреації в Одеській області роблять її привабливим напрямком для відпочинку як для місцевих жителів, так і для туристів з інших регіонів та країн.

Пляжі в Одеському регіоні є важливим ресурсом для кліматолікування та таласотерапії, оскільки вони створюють можливості для відпочинку та оздоровлення людей за допомогою морського повітря, сонця та водних процедур. Пляжі з різноманітними типами піску, гравію та навіть заболочені пляжі можуть пропонувати різні досвіди для відвідувачів. Наприклад, піщані пляжі можуть бути ідеальним місцем для пляжного відпочинку та занять водними видами спорту, такими як плавання чи серфінг. Гравійні пляжі можуть бути корисні для людей, які шукають більш природний досвід та бажають займатися риболовлю або досліджувати морське дно. Заболочені пляжі можуть пропонувати можливості для медитації та спостереження за водними птахами та іншими морськими живими істотами. У таблиці 2.12 представлені пляжні ресурси області.

Таблиця 2.12

Пляжні ресурси Одеської області

Район, територія міста	Загальна довжина берега	Довжина пляжів, км			Береги іншого призначення, км
		у тому числі пляжі:			
		Придатні для рекреації	Вибірково придатні для рекреації	Не придатні для рекреації	
Лиманський	52	30	4	15	3
Одеса	44	35	-	-	9
Овідіопольський	28	18	3	5	2
Білгород-Дністровський	46	36	3	5	2
Татарбунарський	118	56	11	49	2
Кілійський	106	-	-	50	56
Разом по області	394	175	21	124	74

Джерело: [18]

Природні пляжі пересипів та піщаних кіс зазвичай вважаються найкращими для відпочинку, оскільки вони можуть бути більш чистими та менш перенаселеними, що сприяє спокійній та релаксуючій атмосфері. Такі пляжі також можуть мати важливе екологічне значення, як місця для збереження природи та морських екосистем. Отже, наявність різноманітних

типів пляжів у Одеському регіоні створює широкі можливості для рекреації та відпочинку людей, а також може сприяти їхньому фізичному та психологічному здоров'ю.

У Одеській області можна знайти значні природні багатства, які сприяють відпочинку та здоров'ю. Серед них мінеральні джерела, лікувальні грязі, ропа з лиманів та озер, а також привабливе морське узбережжя. На території області розташовані різноманітні природні зони, ідеальні для відновлення та реабілітації. Серед найвідоміших джерел мінеральних вод можна виокремити «Одеське-2», «Куяльницьке», «Сергіївське», «Одеське-1», та «Кароліно-Бугазьке».

Також необхідно відмітити багатий природно-заповідний фонд Одеської області (табл..2.12)

Таблиця 2.12

Природно-заповідний фонд Одеської області (2020р)

Категорії територій та об'єктів ПЗФ	Кількість, шт.	Площа, га
Біосферні заповідники	1	51547,9
Національні природні парки	2	49176,1
Регіональні ландшафтні парки	2	15320
Заказники загальнодержавного значення	10	15465,2
Заказники місцевого значення	31	16440,398
Пам'ятки природи загальнодержавного значення	2	10,17
Пам'ятки природи місцевого значення	47	11,1852
Заповідні урочища	4	13879
Ботанічні сади загальнодержавного значення	1	16
Зоологічні парки загальнодержавного значення	1	6,5
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення	1	49
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення	23	1601,5939
РАЗОМ	125	163523,0471
Фактична площа ПЗФ		154389,7971
% фактичної площі ПЗФ від площі АТО		4,6%

Джерело: [18]

Рекреаційний комплекс в Одещині визначається як ключовий сектор господарства, що охоплює широкий спектр діяльності, такий як оздоровлення, масовий відпочинок, спортивні заходи та туризм. Ця галузь взаємодіє з багатьма іншими секторами економіки, такими як промисловість, сільське господарство, транспорт, соціальні послуги, культура та освіта. У свою чергу, розвиток рекреації та туризму сприяє інтеграції різних сфер господарства та покращенню соціальної інфраструктури.

Проведемо SWOT – аналіз спортивного туризму в Одеському регіоні (табл.. 2.13)

Таблиця 2.13

SWOT – аналіз спортивного туризму Одеського регіону

Strengths (Сильні сторони)	Weaknesses (Слабкі сторони)
Красиві природні ландшафти, що створюють унікальні можливості для занять спортивним туризмом; Наявність потужного спортивного потенціалу у регіоні; Розвинена туристична інфраструктура з достатньою кількістю готелів, гостьових будинків та інших послуг; Доступність регіону для туристів, які приїждять з інших областей України та з-за кордону.	Недостатній розвиток спортивної інфраструктури, особливо в окремих районах регіону; Низький рівень освіти в галузі спортивного туризму, який обмежує кількість місцевих фахівців; Відсутність чіткої туристичної стратегії та планування розвитку спортивного туризму на державному рівні; Низький рівень реклами та маркетингу регіону як потенційного місця для спортивного туризму.
Opportunities (Можливості)	Threats (Загрози)
Залучення інвестицій для розвитку спортивної інфраструктури в регіоні; Розроблення та впровадження спеціальних програм для підтримки розвитку спортивного туризму; Співпраця з іншими регіонами України та з-за кордону для розвитку спортивного туризму; Впровадження новітніх технологій та інновацій для поліпшення якості обслуговування туристів.	Зниження інтересу до спортивного туризму з боку молоді, особливо в умовах зростання популярності онлайн-розваг; Війна у країні та низький рівень економічного розвитку Знищення екосистем Недостатня реклама може призвести до низької відомості про можливості спортивного туризму на півдні України та, відповідно, зменшення потоку туристів.

Джерело: складено автором за матеріалами дослідження

Загальний SWOT-аналіз спортивного туризму в Одеському регіоні вказує на численні потенційні можливості, але також на значні виклики, які потребують уваги. З одного боку, регіон має значні переваги, такі як красиві

природні ландшафти, наявність спортивного потенціалу та розвинена туристична інфраструктура. Однак слабкі сторони, такі як недостатній розвиток спортивної інфраструктури, низький рівень освіти в галузі спортивного туризму та відсутність чіткої стратегії розвитку, війна обмежують потенціал розвитку сектору. Надалі, можливості для росту включають залучення інвестицій, співпрацю з іншими регіонами та використання новітніх технологій. Однак існують загрози, такі як спад інтересу до спортивного туризму серед молоді, недостатня інфраструктура. Для максимізації потенціалу спортивного туризму на півдні України потрібно розробити стратегії, спрямовані на вирішення цих проблем та використання можливостей для розвитку індустрії.

Висновок до 2 розділу. Спортивний туризм у сучасному світі набуває все більшої популярності, як серед молоді, так і серед дорослих. В Україні, зокрема в Одеській області, спостерігається постійний розвиток і зростання інтересу до активного відпочинку та здорового способу життя через спортивний туризм. Однією з основних тенденцій є збільшення кількості спортивних заходів та змагань, що привертають увагу як місцевих мешканців, так і гостей області. Організація спортивних заходів різного рівня складності, починаючи від аматорських змагань до професійних турнірів, сприяє активізації спортивного туризму в регіоні.

Крім того, зростає інтерес до екстремальних видів спорту, таких як скелелазіння, велосипедний туризм, спортивне орієнтування тощо. Це відкриває нові можливості для розвитку спортивного туризму в Одеській області, оскільки регіон має відповідні природні умови для проведення таких заходів. Одеська область має значний потенціал для розвитку спортивного туризму завдяки різноманітності своїх природних ландшафтів, культурного спадку та розвиненої інфраструктури для проведення спортивних заходів. Залучення цього потенціалу в організацію спортивних турів може сприяти не лише розвитку туризму в області, а й підвищенню її привабливості для відвідувачів з усього світу.

РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ СПОРТИВНОГО ТУРИЗМУ В ОДЕСЬКОМУ РЕГІОНІ

3.1. Застосування світового досвіду у розвитку спортивного туризму

У сучасному світі спостерігається зростаючий інтерес до спортивного туризму, що ставить його у центр індустрії подорожей. За статистичними даними, частка спортивно туризму в системі світового туризму практично безперервно збільшується на приблизно 1,5% щорічно. Це свідчить про те, що спортивні заходи та події, такі як футбольні матчі, марафони, змагання з екстремальних видів спорту та інші, стають все більш популярними серед туристів. Помітні зміни також спостерігаються у структурі туристських потоків. Наприклад, зростає кількість молодих людей, які обирають спортивно-подієві маршрути. Зараз понад 40% мандрівників є особами віком до 30 років. Це може бути пов'язано з більшою зацікавленістю молодого покоління у здоровому способі життя, активному відпочинку та участі в різноманітних спортивних подіях.

Такі тенденції свідчать про те, що спортивно-подієвий туризм стає не лише популярним видом відпочинку, але й важливим напрямком розвитку туристичної індустрії, який привертає увагу як молодих, так і активних людей будь-якого віку.

Перелік спортивних подій у світі є надзвичайно різноманітним і великим, надаючи широкий вибір для любителів різних видів спорту. Ось лише деякі з найпопулярніших та найвідоміших спортивних заходів, які привертають увагу мільйонів уболівальників та туристів:

- Олімпійські ігри: це найпрестижніший захід у світі спорту, який проводиться кожні чотири роки і об'єднує спортсменів з усього світу в боротьбі за медалі у різних видах спорту;

- Футбольні чемпіонати: тут можна виокремити чемпіонати країн (наприклад, Чемпіонат Європи), клубні турніри (наприклад, Ліга чемпіонів УЄФА або Кубок Лібертадорес) та інші міжнародні турніри;

- Тенісні турніри великого шолома: наприклад, Відкритий чемпіонат Австралії, Відкритий чемпіонат Франції, Уімблдон і США;
- Марафони і забіги: це можуть бути міські марафони, такі як Бостонський марафон або Нью-Йоркський марафон, або екстремальні забіги, такі як Спартанська гонка або Tough Mudder;
- Велосипедні гонки: наприклад, Тур де Франс, Йоркширська класика або Гірська велогонка;
- Баскетбольні турніри: наприклад, Національна баскетбольна асоціація (НБА) в США або Євrolіга в Європі;
- Гольф: Турніри такі як Майстерс або Відкритий чемпіонат США.
- Формула-1 і автогонки: це включає Гран-прі різних країн, таких як Гран-прі Монако, Гран-прі Великобританії тощо.

Це лише декілька прикладів спортивних подій, які привертають увагу мільйонів людей і є прекрасним приводом для подорожей та відкриття нових місць.

Футбол визначається як найпопулярніший спорт у світі через свою широку поширеність та великий вплив на культуру. Він об'єднує людей незалежно від їхньої національності, віку, соціального статусу чи релігійних переконань. Футбол став не лише спортивним заходом, а й частиною національної ідентичності для багатьох країн, відображаючи їхні традиції, цінності та історію. Цей спорт здатний об'єднувати мільйони людей під час великих турнірів, таких як Чемпіонат світу чи Євро, коли фанати з усього світу збираються, щоб підтримати свої команди. Більш того, футбол має великий вплив на медіа, економіку та соціальні процеси, сприяючи розвитку спортивної індустрії та туризму. У силу своєї простоти та доступності, футбол привертає до себе людей різного віку та фізичної підготовки. Він надає можливість виявити таланти, спланувати стратегію, розвивати командну роботу та виховувати дисципліну. Таким чином, футбол став не лише спортивним змаганням, а й справжнім соціокультурним явищем, яке зберігає свою популярність протягом багатьох поколінь.

На другому місці в популярності серед спортивних подій для туристів знаходяться подорожі на змагання «Формула 1», що відображається в великому інтересі туристів до цих заходів. Статистика показує, що лише Олімпійські ігри та чемпіонат світу з футболу мають більшу кількість турів, ніж подорожі на «Формулу 1». Цей успіх змагань у туристичній сфері свідчить про широкий інтерес глядачів до автоспорту та привабливість подорожей на такі події.

Тенісні турніри мають велику популярність у всьому світі, існують різні рівні змагань, включаючи міжнародні турніри, які збирають найкращих гравців з усього світу. Основними міжнародними турнірами є WTA (Women's Tennis Association) для жінок, ATP (Association of Tennis Professionals) для чоловіків, а також Великі Шоломи, що включають в себе Australian Open, French Open, Wimbledon і US Open. Ці турніри є визнаними найпрестижнішими в тенісному світі і мають величезну кількість шанувальників та глядачів як на місці, так і перед екранами телевізорів.

Країни Європейського Союзу (ЄС) вважаються еталоном наслідування у багатьох аспектах велосипедного туризму та використання велосипедів як транспортного засобу в містах. Це відбувається з кількох причин:

- Інфраструктура: багато міст ЄС мають розвинуту велосипедну інфраструктуру, таку як велодоріжки, велопарковки, велостоянки та інші зручності, які сприяють безпеці та комфортному користуванню велосипедами;

- стимулювання: міські адміністрації в ЄС все більше вживають заходів для стимулювання використання велосипедів. Це може включати в себе розвиток програм оренди велосипедів, встановлення спеціальних ліній на дорогах для велосипедистів, навчання безпеці велосипедистів та інші заходи.

Екологічність та здоров'я: Велосипедний транспорт є екологічно чистим, тому його використання допомагає зменшувати викиди вуглецю та забруднення повітря у містах. Крім того, велосипедний туризм та

використання велосипедів як транспортного засобу сприяє здоровому способу життя та активному відпочинку.

- транспортна проблема: збільшення кількості автомобілів у містах призводить до транспортних проблем, таких як затори та забруднення. Використання велосипедів може допомогти зменшити тиск на транспортну систему та покращити рух транспорту у місті.

Усі ці чинники сприяють тому, що велосипедний туризм та використання велосипедів як транспортного засобу стає все більш популярним у країнах Європейського Союзу, а міські адміністрації активно працюють над створенням сприятливих умов для цього.

Наприклад, проєкт "Зелена хвиля" у Данії являє собою інноваційну ініціативу, спрямовану на розвиток екологічної транспортної інфраструктури, зокрема на сприяння використанню велосипедів як засобу пересування. Ця ініціатива відображає важливість розвитку екологічно чистих транспортних засобів у сучасному світі. Основною метою проєкту "Зелена хвиля" є сприяння зменшенню транспортних заторів, зниження рівня забруднення повітря та покращення загального стану навколишнього середовища. Шляхом регулювання велосипедних потоків уряд Данії може планувати та організовувати інфраструктуру для велосипедистів, створюючи безпечні та зручні маршрути для їх переміщення. Підтримка велосипедної культури може мати додаткові позитивні економічні та соціальні наслідки, такі як збільшення здоров'я населення, зменшення витрат на охорону здоров'я, збільшення туризму та створення нових робочих місць у сфері велосипедного туризму та інфраструктури. У цілому, ініціатива "Зелена хвиля" відображає стратегічний підхід Данії до розвитку екологічно чистого транспорту та покращення якості життя громадян.

Щорічно на зустрічах Європейської асоціації спортивного менеджменту відбуваються Генеральні асамблеї, які включають у себе презентації від президента та секретаря асоціації щодо фінансової діяльності. Також на асамблеях обговорюються можливості співпраці з іншими

європейськими організаціями та визначаються основні стратегічні напрямки діяльності асоціації. Не менш важливою частиною є вибори членів управлінських органів та аудиторської комісії, а також аудит звітів редактора журналу асоціації.

У рамках конгресів Європейської асоціації спортивного менеджменту активно обговорюються питання, пов'язані з екологічною безпекою фізкультурно-спортивних заходів. Учасники розглядають заходи, спрямовані на збереження навколишнього середовища під час проведення різноманітних видів спорту, особливу увагу приділяючи видам, що можуть негативно впливати на екосистему. До цього також входить розгляд можливостей впровадження екологічно безпечних практик в організації спортивних заходів та занять з метою сприяння стійкому розвитку та збереженню природних ресурсів.

Для успішного розвитку спортивного туризму в Одеській області, де необхідно збалансувати можливості та загрози, і зменшити негативний вплив на природне та соціальне середовище, важливо використовувати різноманітні інструменти. Спочатку, створення правил та регуляцій є необхідним для встановлення чітких норм та обмежень у туристичній діяльності, таких як обмеження кількості туристів у вразливих регіонах та встановлення правил щодо утилізації сміття. Далі, підвищення культурної та екологічної свідомості туристів може бути досягнуте через проведення освітніх кампаній та інформаційних заходів, що підвищують їхню увагу до важливості збереження природи та культурної спадщини. Також, розвиток екологічно чистих технологій у галузі туризму, таких як використання сонячних батарей або екологічно чистих транспортних засобів, може допомогти зменшити вплив на довкілля. І нарешті, підтримка розвитку екотуризму та стимулювання відповідальної туристичної поведінки, наприклад, через надання переваг для тих, хто дотримується принципів екологічного та культурного збереження, може сприяти створенню стійких та збалансованих туристичних потоків на півдні України.

Війна в Україні впливає негативно на розвиток туризму, зокрема на спортивний туризм в Одеській області. Війна обмежила доступ до багатьох популярних туристичних місць, призвела до зменшення потоку туристів і ускладнила організацію спортивних заходів.

Навіть у період війни є можливості для розвитку спортивного туризму в Одеській області. Однією з них є створення туристичних маршрутів та інфраструктури в безпечних областях. Також важливо зробити акцент на безпеку туристів і використання новітніх технологій для забезпечення їх комфорту та захисту.

3.2. Рекомендований спортивний тур до м. Южне Одеського регіону та інструменти його просування

Так, Южне - це місто, розташоване в Одеській області України на березі Чорного моря. Воно знаходиться поруч з Тилігульським лиманом і регіональним ландшафтним парком "Тилігульський". У цьому районі також знаходяться невеликі лимани, зокрема Аджалицький та Дофінівський. Цей регіон має значення як для туризму, так і для збереження природного середовища.

Морський порт "Південний" у місті Южне відіграє значну роль у розвитку регіону. Розташований на чорноморському узбережжі в акваторії Малого Аджалицького лиману, він є найбільшим і найприбутковішим портом в Україні. За даними American Association of Port Authorities на 2015 рік, порт "Південний" посідав 91-ше місце за загальним вантажообігом серед портів світу, з обсягом вантажів у 48 582 тисяч тонн. Розвиток порту сприяє економічному зростанню міста та всього регіону, створює нові робочі місця та забезпечує можливості для торгівлі та міжнародного співробітництва.

Наявність Тилігульського регіонального ландшафтного парку має велике значення для розвитку спортивних видів рекреації в регіоні. Парк створений для збереження та відновлення природних екосистем, а також для

забезпечення можливостей для відпочинку, туризму та спортивних заходів у природному середовищі. Тилігульський пересип, який знаходиться поблизу Южного, є складовою частиною цього парку. Це унікальне природне утворення - піщана дюна, яка має велике значення для екосистеми регіону та приваблює багатьох туристів і любителів активного відпочинку. Його наявність надає можливість для занять різноманітними видами спорту, такими як пішохідні та велосипедні прогулянки, біг, а також деякі види екстремальних спортивних заходів.

Узбережжя від Одеси до Южного має значний природно-рекреаційний та історико-культурний потенціал, що робить його привабливим для відвідування. Природні об'єкти включають в себе чудові пляжі з піском та морськими видами, мальовничі місцевості, такі як скали, лагуни та природні заповідники з унікальною флорою та фауною. Крім того, узбережжя славиться своїми лікувальними грязями та мінеральними джерелами, які приваблюють туристів.

Щодо історико-культурного потенціалу, регіон багатий на пам'ятки архітектури, музеї, церкви та історичні місця. Туристична інфраструктура включає в себе готелі, ресторани, кафе, розважальні заклади, а також різноманітні активності, які пропонуються для відпочинку та розваг. Така різноманітність пропозицій дозволяє задовольнити потреби різних категорій туристів, незалежно від їхніх інтересів та бюджету. Отже, узбережжя від Одеси до Южного має всі передумови для приваблення туристів і може стати прекрасним напрямком для відпочинку та відвідування.

У цьому районі спортивний туризм ще не розвинутий на повну міру. Дослідження показало, що більшість маршрутів спрямована на Білгород-Дністровський район, село Маяки, річку Дністер та акваторію Одеської затоки.

Пропонуємо розробити спортивний тур з Одеси до Южного, комбінований з кількома видами туризму.

Пропонований тур починається у Центральному парку культури і відпочинку імені Тараса Шевченка у м. Одесі і закінчується поблизу м. Южне на узбережжі Тилігульського пересипу. Передбачається 2 дні з перебуванням у м. Южне.

Маршрут: Одеса (ЦПКіВ імені Тараса Шевченка – Крижанівка – Григорівка – Южне – Тилігульський пересип – Южне – Одеса) (рис. 3.1).

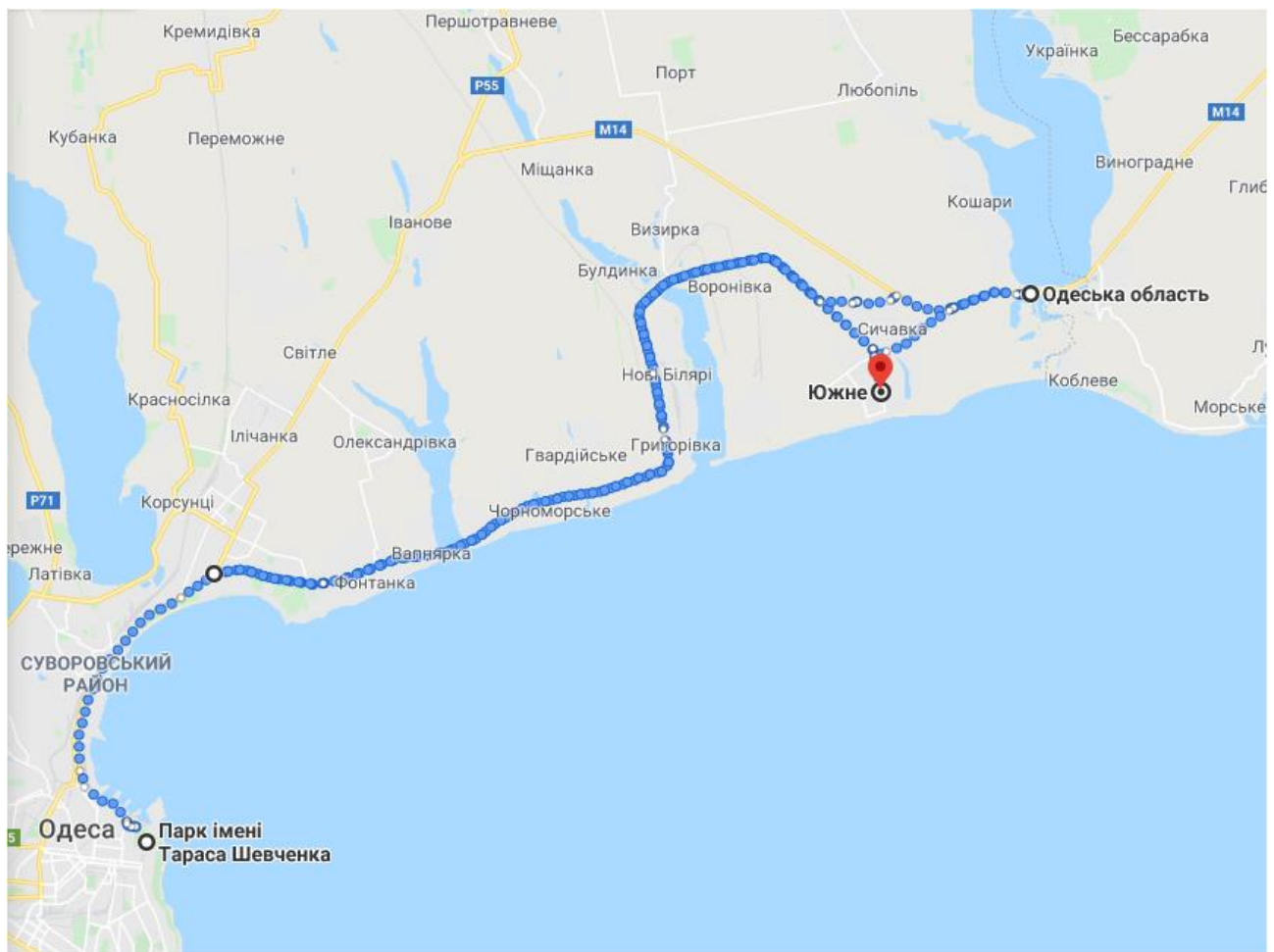

Рис. 3.1. Рекомендований маршрут туру «Чорноморська перлина»

Джерело: розроблено за допомогою googletar

Тривалість: 2 дні / 1 ніч.

Кількість туристів у групі: 20 осіб. тип маршруту: комбінований.

Рівень складності: 1 категорія, з мінімальним фізичним навантаженням на рівнинній території з підготовкою (не менше 40% туристів у групі, керівник групи).

Програма туру передбачає:

1 день:

1. Збір групи у парку імені Тараса Шеченка. Від'їзд на велосипедах по місту Одесі.

2. Зупинка у селі Крижанівка. Обід.

3. Подорож від Крижанівки через Вапнярку, Чорноморське. Зупинка у Гвардійському. Огляд меморіалу Григорівського десанту. Відпочинок на березі Великого Аджалицького (Григорівського) лиману. Фотосесія.

Огляд панорами Юженського морського торговельного порту.

4. Переїзд за маршрутом Нові Біляри – Булдинка – Воронівка – Сичавка – Южне.

5. Прибуття до бази відпочинку «Портовик», заселення. Вечеря.

6. Вільний час.

2 день:

1. Сніданок на базі відпочинку. Виселення з бази відпочинку.

2. Переїзд на велосипедах по місту Южному, огляд пам'яток: храм Петра і Павла, Введенська церква.

3. Переїзд до Тилігульського пересипу. Подорож на байдарках по Тилігульському лиману. Обід на Тилігульському пересипу в кафе «Тераса».

4. Переїзд до м. Южного. Спортивні змагання на міському пляжі.

5. Вільний час.

6. Повернення в Одесу.

Підрахунок туру враховує витрати на кожного туриста, а також потенційні доходи від реалізації такого туру.

У таблиці 3.1 розглянуто змінні витрати на 1 туриста. До витрат входять потреби у запчастинах, додатковому спорядженні для велосипедів, якими будуть користуватись туристи. Передбачається оренда шоломів, наколінників,

а також обов'язкове інструктування з техніки безпеки під час подорожі, особливо містом Одесою, де перевантажені дороги та значний трафік.

Крім цього, за два дні входять послуги харчування із збалансованими потребами у білках, вуглеводах та жирах. Під час подорожі передбачається лекція керівника групи про здоровий спосіб життя, ознайомлення із роботою «Південної велосипедної ліги», значенню спорту та оздоровчої рекреації для людини.

Таблиця 3.1

Змінні витрати у розрахунку на 1 туриста для пропонованого туру

Послуги	Вартість за 1 од., грн	Кількість, од/діб	Загальна вартість, грн.
Проживання	250	1	250
Сніданок	80	1	80
Обід	120	2	240
Вечеря	120	1	120
Витрати на велотранспорт	120	2	240
Витрати на спортивне спорядження	150	2	300
Страхування	50	2	100
Всього на 1 особу			1330

Джерело: складено автором

За нашими підрахунками, собівартість послуги буде за 2 дні 1330 гривень, що порівняно з пропонованими турами вище (див. табл. 3.4), проте в даному турі враховані усі можливі витрати, на відміну від турів, де харчування та проживання оплачується туристами додатково або проживають у палатках.

При опції з використанням палатки необхідно врахувати перевезення реманенту (палатка, посуд, їжа тощо), що ускладнює маршрут і може бути запропоновано у якості альтернативи.

Витрати на рекламу та просування сайту у соціальних мережах та SMM-маркетинг передбачають конкретні витрати для продукту спортивного туризму (табл. 3.6).

Таблиця 3.2

Витрати на просування туру «Чорноморська перлина»

Статті витрат	Обсяг, грн.
Розміщення інформації у соціальних мережах	0
Поліграфічні матеріали	500
Інтернет-реклама	500
Всього	1000

Джерело: складено автором

Роздача флаєрів – цей засіб реклами ми плануємо використати лише один раз, на початку діяльності туру, задля того, щоб ознайомити мешканців міста з діяльністю. Реклама у соціальних мережах – цей вид реклами дозволить проінформувати про послуги велике коло людей. Це різні вікові категорії на які, втім і розрахована наша послуга.

Цей вид реклами не потребує грошових витрат, а тому ми плануємо рекламувати таким чином наші послуги увесь час. Розміщені матеріали, які стосуються різних видів туризму, контент, що допомагає при поїздках по Україні та закордон. Важливою діяльністю є просування сторінки в інших регіонах України, оскільки основними споживачами є туристи з регіонів України.

Для здійснення туру необхідно організаторам мати ліцензію на провадження туроператорської діяльності, а також послуг із просування та організації туру.

Заплануємо витрати на здійснення тур операторської діяльності, оформлення документів, заповнення маршрутного листа спортивного туру, рекламу для просування (див. табл. 3.6), додаткові основні засоби – навігаційні прилади, послуги зв'язку, що будуть використовуватись для прокладання маршруту та орієнтування на місцевості.

Заплановано також роботу менеджера, що буде працювати з клієнтами для просування туру, розміщення реклами на різних інформаційних майданчиках, бухгалтер для підрахунку витрат та доходів, ведення документації, заробітна плата керівників групи та/ або супроводжуючих.

Таблиця 3.3

Постійні витрати для туру «Чорноморська перлина»

Найменування статей витрат	Ціна, грн.
Постійні інвестиційні витрати:	
вартість отримання ліцензії на здійснення туроператорської діяльності	2102
оформлення документів	300
реклама	1000
відрядження співробітника для оформлення документів	200
додаткові основні засоби	500
Всього постійних витрат	4100
Постійні експлуатаційні витрати в розрахунку на рік:	
заробітна плата	2500
менеджер по роботі з туристами	2500
доплата бухгалтеру	1500
відрахування на соціальні заходи	1170
страховий платіж	500
оплата послуг зв'язку	120
додаткова амортизація	1025
Всього постійних експлуатаційних витрат	9315
Сума всіх витрат	13415

Джерело: розраховано автором

Далі розрахуємо обсяг змінних витрат для туру. Виходячи з досвіду роботи на ринку туристичних послуг, вважаємо, що рентабельність пропонованих послуг має бути на рівні 10%.

При розрахунку туру нами враховано витрати на 1 туриста, ПДВ та дохід у 10%, що склало ціну реалізації у розмірі 1815,5 грн.

При реалізації туру 10 тижнів по два дні на 20 осіб складне виручка у розмірі 363,09 тис. грн.

Таблиця 3.4

Калькуляція та розрахунок організаційно-економічних показників
пропонованого туру «Чорноморська перлина»

№	Показники	Значення (грн)
1	Витрати на керівника туру з розрахунком на 1 туриста	66,5
2	Собівартість пугівки для 1 туриста	1396,5
3	Ціна туру з урахуванням націнки (10%) та ПДВ	1815,5
4	Виручка від продажу турів	363090
5	Квартальний маржинальний дохід	90773
6	Валовий прибуток	77358
7	Чистий прибуток	181545
8	Показник прибутковості, %	21,3
9	Коефіцієнт рентабельності, %	35

Джерело: розраховано автором

Враховано також квартальний маржинальний дохід у розмірі 25% (на період літніх місяців) та валовий, чистий прибуток.

Показник прибутковості склав 21,3% (валовий прибуток до виручки), а коефіцієнт рентабельності пропонованого туру – 35% (чистий прибуток до виручки).

Знайдемо точку прибутковості туру:

$$13415/(1815,5-1330) = 28 \text{ турів.}$$

Аналізуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що даний тур може бути цікавим для широкого кола споживачів, які зацікавлені в оздоровчій рекреації. Рівень навантаження є помірним, з елементами пізнавального туризму, спорту.

Висновок до 3 розділу. У третьому розділі розглядаються важливі вказівки та пропозиції щодо подальшого розвитку спортивного туризму в Одеській області. Зокрема, можливості використання світового досвіду у цій

сфері, конкретний приклад рекомендованого спортивного туру до міста Южного Одеської області, а також інструменти для його просування.

Застосування світового досвіду у розвитку спортивного туризму важливо для залучення нових ідей, технологій та методик у відповідності з найкращими практиками глобальної спортивної туристичної індустрії. Це може включати в себе адаптацію успішних моделей розвитку, впровадження інноваційних підходів у плануванні та маркетингу спортивних турів, а також використання сучасних технологій для поліпшення якості обслуговування туристів.

Рекомендований спортивний тур до м. Южне Одеської області є перспективним напрямком розвитку спортивного туризму у регіоні. Зокрема, Южне відоме своїми унікальними спортивними можливостями, такими як водні види спорту, вітрильний спорт та інші. Підтримка цього туру та його просування може забезпечити збільшення туристичного потоку до регіону, стимулювати розвиток місцевої інфраструктури та створити нові можливості для місцевого бізнесу.

ВИСНОВКИ

1. Досліджено місце спортивного туризму в оздоровчій рекреації. Виявлено, що місце спортивного туризму в оздоровчій рекреації є надзвичайно важливим, оскільки сприяє не лише фізичному здоров'ю, але й загальному самопочуттю людей. Спортивний туризм дозволяє поєднувати задоволення від активного відпочинку з екологічно чистими природними ландшафтами, сприяючи відновленню сил та зняттю стресу. Він також сприяє розвитку туристичних регіонів, збільшуючи їх соціальну і економічну активність через розвиток інфраструктури та послуг. Спортивний туризм відкриває нові можливості для відпочинку, розваг і самореалізації, сприяючи популяризації здорового способу життя та підтримці сталого розвитку туризму. Таким чином, враховуючи всі його переваги, спортивний туризм заслуговує на визнання як ключовий елемент оздоровчої рекреації.

2. Вивчено матеріальну базу та правила організації спортивного туру. Вивчення матеріальної бази та правил організації спортивного туру є ключовим етапом для успішної реалізації події. Забезпечення відповідної інфраструктури, яка включає в себе місце проведення, транспорт, харчування та інші потреби учасників, визначає комфорт та ефективність заходу. Ознайомлення з правилами, що регулюють проведення туру, дозволяє забезпечити безпеку, дисципліну та справедливість під час змагань, сприяючи позитивному досвіду для учасників та організаторів.

3. Проаналізовано тенденції розвитку спортивного туризму в регіонах України та в Одеській області. Визначено, що Україна, включаючи Одеську область, спостерігає зростання зацікавленості у спортивному туризмі. Це обумовлено збільшенням усвідомлення громадян важливості здорового способу життя, популяризацією активного відпочинку та підтримкою державних програм у сфері розвитку туризму. Регіональні особливості, такі як природні ландшафти, історичні пам'ятки та можливості для спортивних заходів, стимулюють розвиток спортивного туризму, привертаючи як місцевих, так і зарубіжних туристів. Подальший розвиток і підтримка

інфраструктури та подій у спортивному туризмі можуть сприяти зростанню туристичного потенціалу регіонів України, у тому числі і в Одеській області.

4. Охарактеризовано рекреаційно-туристичний потенціал Одеського регіону для організації спортивних турів. Одеський регіон має значний рекреаційно-туристичний потенціал для організації спортивних турів. З його мальовничим узбережжям Чорного моря, численними пляжами, розвинутою інфраструктурою для водних видів спорту, таких як віндсерфінг та парусний спорт, а також затишними пейзажами лісів і гір, що сприяють проведенню марафонів, велосипедних екскурсій і трекінгу, регіон приваблює як професійних спортсменів, так і любителів активного відпочинку. Багатий культурний спадок історичних пам'яток, а також широкий вибір гастрономічних та розважальних можливостей доповнюють різноманітність та привабливість цього регіону для спортивних туристів.

5. Запропоновано застосування світового досвіду у розвитку спортивного туризму. Застосування світового досвіду у розвитку спортивного туризму є невід'ємною складовою стратегії залучення та утримання туристів. Шляхи впровадження вдалого досвіду, включаючи організацію спортивних заходів, створення інфраструктури та партнерства зі спортивними організаціями, можуть стимулювати розвиток туристичного сектору, збільшуючи його привабливість та економічний вплив на місцеві громади.

6. Рекомендовано спортивний тур до міста Южне Одеського регіону, враховуючи його привабливість як для спортивних заходів, так і для відпочинку біля моря. Для просування такого туру ефективно використовувати інтернет-рекламу через соціальні мережі та спеціалізовані сайти про туристичні події, а також залучення спортивних спільнот і клубів для розповсюдження інформації. Крім того, організація промоційних акцій та партнерство з місцевими закладами та громадськими організаціями може значно підвищити інтерес до даного туру.

Список використаних джерел

1. Грабовський Ю.А. Спортивний туризм. Навчальний посібник . Тернопіль: Навчальна книга-Богдан, 2008. 304 с.
2. Грішнова О.А. Туризм і рекреація як чинники людського розвитку. Матеріали доповідей учасників другої науково-практичної конференції «Інформаційні технології в управлінні туристичною та курортно-рекреаційною економікою» (15-16 вересня 2006 року, Бердянськ). - Бердянськ: АУІТ «АРІУ», 2006. 245 с.
3. Закон України «Про туризм». - Київ: Відомості Верховної Ради України, 2001. №32.
4. Москалец Т.В. Туризм, как рекреационный потенциал страны. Вісник Чернігівського державного педагогічного університету ім. Т.Г. Шевченка. 2012. Вип.98. С.262-266.
5. Булашев А.Я. Спортивный туризм. - Харьков: ХДАФК, 2009. 120 с.
6. Illiashenko S. Corporate social responsibility in marketing researches: literature review /S. Illiashenko, G. Peresadko, O. Pidlisna, E. Kovalenko // Corporate Ownership @ Control. 2014. Vol. 11, Issue 4. P. 499-503.
7. Карягін Ю.О. Маркетинг тур продукту. URL: http://tourlib.net/books_ukr/karyagin0.htm. (дата звернення: 15.03.2024)
8. Мартинов І.Ю. Особливості маркетингу туризму у сфері відпочинку і розваг. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Tiru/2011_31_1/Martinov.pdf. (дата звернення: 10.03.2024)
9. Мирошніченко В. Національний брендинг URL: <http://www.innovations.com.ua/articles/14169/temp>. (дата звернення 12.04.2024)
10. Жданова Т. Туристичний бренд України: концепція, меседжі, графіка URL: <http://wikicitynomica.org/future/turistichniy-brend-ukraini-kontseptsiya.html>. (дата звернення: 12.03.2024)
11. Дахно І.І., Тимофієв С.М. Країни світу: Енциклопедичний довідник. К.: МАПА, 2007. 608 с.

12. Офіційний сайт Державної туристичної адміністрації України. URL: <http://www.tourism.gov.ua/> (дата звернення: 1.03.2024)
13. Официальный сайт Всемирной туристической организации. URL: <http://www.world-tourism.org/> (дата звернення: 10.03.2024)
14. Бабинец Е.Э. Лечебно-минеральные воды К.: Наукова думка, 2016. 140 с.
15. Вивчення потенційних ринків для Спа-лікувального туристичного сектору Криму // Звіт Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) Проекту «Локальні інвестиції та національна конкурентоспроможність». К., 2017. 110 с.
16. Герасименко В. Г. Організація надання туристичних послуг: навчальний посібник. Одеса: Атлант, 2014. 242 с.
17. Герасименко В.Г. Державне регулювання сфери туризму України в контексті процесів євроінтеграції. К.: ФОП Гуляєва В.М., 2019. 332 с.
18. Герасименко В. Г. Оцінка туристично-рекреаційного потенціалу регіону: монографія за ред. В. Г. Герасименко. Одеса : ОНЕУ, 2016. 262 с.
19. Державне агентство України з туризму та курортів URL: <http://www.tourism.gov.ua/> (дата звернення: 16.02.2024)
20. Єжов В.В. Спа-технології у відновлювальній медицині та курортології: стан та перспективи розвитку в Україні. URL: <http://sankurort.ua/uk/4/22/31/>. (дата звернення: 15.03.2024)
21. Загальне положення про санаторно-курортний заклад, затверджене постановою КМУ від 11.07.2001 № 805 URL: <http://www.rada.gov.ua/> (дата звернення: 20.03.2024)
22. Iaromenko S.G., Shykina O.V., Niecheva N.V. Wooden sacral architecture as an object of cultural tourism in Ukraine // Journal Geology, Geography and Geocology, 2019, 28(4), P. 661-672.
23. Котлер Ф. Маркетинг: Гостеприимство. Туризм / Ф. Котлер, Д. Боуэн, Д. Мейкенз: пер. с англ. – М., 1998. – 411 с.
24. Курортні ресурси України. К.: Лтд, 2015. Вип. IV, ч. I. 155 с.

25. Кучиркина М. Знакомтесь: SPA-индустрия/ Парад Отелей. – 2016. №3. С.10-12.
26. Мальська М.П. Туризм у міжнародному і національному вимірах. Історія і сучасність: Монографія . Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2018. 268 с.
27. Масляк П.О. Країнознавство: Підручник. К.: Знання, 2017. 292 с.33.
28. Михайлюк О. Л. Туристичні кластери в оздоровчому туризмі Одеської області. – URL: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/handle/123456789/5476>. (дата звернення: 10.03.2024)
29. Нездойминов С. Г. Туристический поток – фактор конкурентоспособности региона. *Ars Administrandi*. 2014. № 3. С. 78-83
30. Nezdoyminov S. Regional Trends of the Tourist Flow in Ukraine *International Journal of Innovative Studies in Sociology and Humanities*. 2016. -№ 1 (1). Р. 12-18
31. Харічков С.К. Регіональна парадигма цільової програми розвитку рекреації та туризму. Маркетинг і менеджмент інновацій. Науковий журнал. 2011. №6. С.145-149.
32. Нєчева Н.В., Давиденко І.В. (2022) Роль бренду в підвищенні привабливості туристичних дестинацій. Причорноморські економічні студії. (76). С. 267-271.
33. Нєчева Н.В. Перспективи розвитку туристичного іміджу України у післявоєнний час. Наукові проблеми господарювання на макро-, мезо- та мікроекономічному рівнях»: зб. Тез XXI Міжнародної науково-практичної конференції. Одеса, 26-27 квітня, 2023 р. С. 48-51
34. Нєчева Н.В., Шикіна О.В. Особливості бренду туристичної дестинації. Матеріали XIV Міжнародної науково-практичної конференції «Туристичний та готельно-ресторанний бізнес в Україні: проблеми розвитку та регулювання»: 23–24 березня 2023 року, м. Черкаси: у 2-х томах / М-во

освіти і науки України, Черкас. держ. технол. ун-т. Т. 1. Черкаси : ЧДТУ, 2023. 175 с. С. 103-105.

35. Семенов В. Ф. Макроекономічний контекст ефективного управління персоналом підприємств курортно-рекреаційної сфери: монографія – Бондаренко М.О., 2019. 258 с.

32. Гриценко А. К. Спортивний туризм як засіб рекреації // Сталий розвиток України: Медобори, 2016. С. 124–127.

36. Стахів І. Регулювання ринку спортивно-оздоровчих послуг: монографія. Львів: Редакція «УП», 2017. 200 с.

37. Офіційний веб-портал Державної служби статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 20.04.2024)

38. Kramarenko, S., Pukas, N., & Bilynska, I. (2020). Спортивний туризм на південному заході України: стан та перспективи розвитку. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, 2020. С. 92-101. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nztnpu_2020_1_16 (дата звернення: 29.04.2023)

39. Єдина спортивна класифікація України та Правила змагань туристських спортивних походів // Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1861-13#Text> (дата звернення: 15.04.2024)

40. Гриценко А. К. Спортивний туризм як засіб рекреації. Сталий розвиток України: Медобори, 2016. С. 124–127.